

Over de naastenliefde

Over de Naastenliefde

Eerste Nederlandsche Vertaling van de Posthume Schets
DE CHARITATE [1766] van Emanuel Swedenborg

Vertaling (1940) in opdracht van het Swedenborg Genootschap.

Colofon

Swedenborg Bibliotheek ©2017

Over de naastenliefde

De paragrafen in haar reeks.

- I. Dat het eerste der naastenliefde is tot den Heer schouwen en de booze dingen als zonden schuwen.
- II. Dat het tweede der naastenliefde is den naaste nutten doen.
- III. Dat de naaste wien de nutten gedaan moeten worden, in den natuurlijken zin is de medeburger, is het gezelschap, kleiner en grooter, is het vaderland, en is het menschelijk geslacht; en dat de nutten geestelijk zijn en dat zij burgerlijk zijn.
- IV. Dat den naaste de nutten moeten worden gedaan volgens het geestelijk goede van hem, en het zedelijk, het burgerlijk, en het natuurlijk goede daaruit; bijgevolg dat de naaste die geliefd moet worden, in den geestelijken zin het goede is.
- V. Dat ieder den naaste liefheeft vanuit het goede der naastenliefde in zich, bijgevolg dat zoodanig de naastenliefde is van een ieder, hoedanig hijzelf de naastenliefde is.
- VI. Dat de mensch geboren is opdat hij de naastenliefde worde; en hij kan haar niet worden tenzij hij voortdurend het goede der naastenliefde wil en doet vanuit de aandoening en het verkwikkelijke ervan.

[KANTTEKENINGEN:] Aanhangel, over het lot van diegenen na het overlijden, die in het van de naastenliefde gescheiden geloof zijn.

Worden opgesomd de zonden van welke de mensch zich niets bewust is indien hij zich niet doorvorscht, maar die bij zich of bevestigt of niet als zonden rekt, en die zoo aanhoudend doet, om de verkwikkelijke dingen ervan vanuit het erfelijke; vanuit den Dekaloog en vanuit de rede: welke tot 50 of honderd kunnen worden opgesomd, zoowel burgerlijke als geestelijke, enz.

- VII. Dat elk mensch die tot den Heer schouwt en de booze dingen als zonden schuwt, indien hij oprecht, gerecht, en getrouw het werk verricht, hetwelk van den werkkring en van het ambt van hem is, de naastenliefde in den vorm wordt.
- VIII. Dat de teekenen der naastenliefde alle dingen zijn welke van den eeredienst zijn.

- IX. Dat de weldaden der naastenliefde alle goede dingen zijn welke de mensch die naastenliefde is, doet buiten zijn werkring vanuit het vrije.
- X. Dat de plichten der naastenliefde alle dingen behalve de bovenvermelde zijn, welke de mensch behoort te doen.
- XI. Dat er verstrooiingen der naastenliefde zijn, welke de verschillende verkwikkelijkheden en liefelijkheden van de zinnen des lichaams zijn, nuttig ter recreatie van den animus.
- XII. Dat de naastenliefde en het geloof één maken.
Dat de Kerk niet is waar niet het ware des geloofs is, en niet de godsdienst waar niet het goede der naastenliefde is.

I Dat het eerste der naastenliefde is tot den Heer schouwen en de booze dingen schuwen omdat zij zonden zijn, hetgeen geschiedt door de boetedoening.

Uiteen te zetten in deze orde:

1. Dat voor zooveel als iemand niet de booze dingen schuwte omdat zij zonden zijn, hij voor zooveel in die blijft.
2. Dat voor zooveel als iemand de zonden niet leert kennen en weet welke zij wel zijn, hij voor zooveel niet anders ziet dan dat hij zonder zonden is.
3. Dat voor zooveel als iemand de zonden leert kennen en weet welke zij wel zijn, hij die voor zooveel bij zich kan zien, die voor den Heer belijden, en boete voor die doen.
4. Dat het goede vóór de boetedoening een onecht goede is; eender de naastenliefde, omdat het goede is der naastenliefde.
5. Bijgevolg, dat het eerste der naastenliefde is tot den Heer schouwen en de booze dingen schuwen omdat zij zonden zijn.

1. Dat voor zooveel als iemand niet tot den Heer schouwt en de booze dingen schuwte omdat zij zonden zijn, hij voor zooveel in die blijft.

De mensch wordt geboren in booze dingen van elk geslacht; de wil van hem, welke het eigene van hem is, is niets dan het booze. En daarom blijft de mensch, tenzij hij hervormd en wederverwekt wordt, niet slechts zooals hij geboren is, maar ook erger, omdat hij aan de erfelijk aangenomen booze dingen vanuit zich daadwerkelijke toevoegt. Zoodanig blijft de mensch indien hij niet de booze dingen als zonden schuwte; die schuwen als zonden, het is als duivelsche en helsche, en dus doodelijke dingen, deswege dat in die de eeuwige verdoeming is; indien de mensch die aldus schouwt, dan gelooft hij dat er een hel is en er een Hemel is, en eveneens dat de Heer die dingen kan verwijderen, indien de mensch ook zooals vanuit zichzelf streeft die te verwijderen. Maar gezien worden de dingen welke in de LEER DES LEVENS VOOR NOVA HIEROSOLYMA, n. 108—113, over deze zaak werden aangetoond; aan welke ik deze dingen zal toevoegen: Alle booze dingen worden als verkwikkelijke dingen geboren, omdat de mensch wordt geboren in de liefde van zich, en die liefde alle dingen verkwikkelijk maakt welke van het eigene van hem zijn, aldus welke hij wil en welke hij denkt; en een ieder blijft tot den dood in die uit geboorte ingewortelde verkwikkelijke dingen, tenzij zij getemd worden; en zij worden niet getemd tenzij zij worden geschouwd zooals zoete vergiften welke dooden, of zooals bloemen schoon naar den

schijn, welke gif in zich dragen, aldus tenzij de verkwikkelijke dingen der booze dingen worden geschouwd als doodaanbrengend, en dit totdat zij onverkwikkelijk worden.

2. Dat voor zooveel als iemand de zonden niet leert kennen en weet welke zij wel zijn, hij voor zooveel niet anders ziet dan dat hij zonder zonden is.

Dat hij weet dat hij een zondaar is, in booze dingen van hoofd tot hiel, geschiedt vanuit het Woord; doch nochtans weet hij het niet, omdat hij niet eenige zonde ziet in zich; en daarom bidt hij zooals een rinkelende stem, belijdt hij zooals een rinkelende stem, en evenwel gelooft hij in zijn binnenste dat hij niet een zondaar is, welk geloof wordt geopenbaard in het andere leven; want hij zegt dan “ik ben zuiver, ik ben rein, ik ben schuldloos”; en evenwel is hij, wanneer hij wordt onderzocht, onzuiver, onrein, ja zelfs ook dood aas; hij is zooals een huid kan zijn glanzig in de uitwendige dingen en zacht, de innerlijke dingen uit het hart zelf verziekt; en hij is zooals een vloeistof aan de oppervlakte waterachtig, maar van binnen vunzig door stremming.

3. Dat voor zooveel als iemand de zonden leert kennen en weet welke zij wel zijn, hij die voor zooveel bij zich kan zien, die voor den Heer belijden, en boete voor die doen.

Gezegd wordt dat hij kan indien hij wil, en hij wil die het eeuwig leven gelooft. Maar nochtans zal hij niet denken over die dingen welke hij doet, maar over die welke hij wil doen, en indien hij gelooft dat deze geoorloofd zijn, dan doet hij die ook, en dat hij ze niet doet is om de wereld. Er is een inwendige en een uitwendige uitwerking, of een inwendig en een uitwendig werk; de uitwendige uitwerking of het uitwendige werk gaat voort en bestaat vanuit de inwendige uitwerking of het inwendige werk zooals de daad vanuit het streven; het streven in den mensch is de wil; en daarom, indien hij het niet met het lichaam doet, dan blijft indien hij het geoorloofd maakt, het streven of de wil terug, en dit is de daad zelf in den geest; en daarom is zijn zonden leeren kennen en weten welke zij wel zijn, zijn gedachten leeren kennen en weten, en vanuit die wat hij geoorloofd maakt, voorts wat hij begeert, en welke denking hij begunstigt; zoo indien hij denkt of hoererij zonde is, en hoe zwaar; of haat en wraak zonden zijn; of diefstallen en eendere dingen; of trots en hoogmoed, of verachting van anderen, of gierigheid; en dan zal hij de oversluieringen verwijderen, indien de mensch er daaroverheen geworpen heeft, dit is, de bevestigingen, en het Woord zal bijdragen, en hij zal zien.

Dat hij die erkent dat het een zonde is de zonde ziet, dat ziet ieder; doch wie ze geoorloofd maakt met de denking, en ongeoorloofd met het lichaam om de wereld, die kan ze niet zien; hij is zooals wie een spiegel omkeert om zijn aangezicht te zien, of zooals wie het aangezicht wil zien en een linnen doek vol gaten voor dien houdt.

4. Dat het goede vóór de boetedoening een onecht goede is, eender de naastenliefde, omdat het goede is der naastenliefde.

Want het booze is van binnen bij den mensch, omdat het niet geopend is, en vandaar niet genezen, en vanuit het booze kan niet het echte goede opwellen; de bron is onzuiver; het goede hetwelk vanuit het booze opwelt, kan in den uitwendigen vorm het goede schijnen, maar binnen in dat is de mensch hoedanig hij van binnen is; al hetgeen de mensch daaruit doet, is het beeld van hem; voor de Engelen verschijnt hijzelf in zijn beeld, ja zelfs buiten zich, hetgeen ik duizendmaal heb gezien; en daarom kan het goede hetwelk iemand doet met het lichaam, het goede schijnen voor hen die niets dan het uitwendige zien, maar van binnen ligt de wil en de bedoeling verborgen, welke kan zijn dat hij geloofd wil worden oprecht en goed te zijn, opdat hij de zielen vange ter wille van eer en gewin; in één woord, het is of het op verdienste gerichte goede, of het huichelachtige, of het duivelsche, hetwelk is om te bedriegen, wraak te nemen, te dooden, enz.; maar dit goede wordt met den dood weggenomen, als hij in zijn innerlijke dingen wordt gezonden, en het wordt het open booze.

Al het goede hetwelk de mensch den naaste doet, is der naastenliefde of is de naastenliefde; en daarom zal de naastenliefde hoedanig zij is gekend worden vanuit de drie voorafgaande dingen, namelijk: 1. Voor hoeveel hij de booze dingen als zonden schuwt. 2. Voor hoeveel hij de zonden weet en leert kennen welke zij wel zijn. 3. En voor hoeveel hij die bij zich zal hebben gezien, en die beleden, en boete zal hebben gedaan. Deze zijn voor een ieder de aanwijzingen hoedanige naastenliefde hij heeft.

[KANTTEEKENING:] Onderzoek, 1.) indien alleen naar de daden, zoo vindt hij niet veel, en deze is niet voldoende; de oorzaak; 2.) maar indien naar de denkingen en bedoelingen, dan vindt hij meer; 3.) doch indien hij onderzoekt wat hij voor zonde of niet voor zonde rekent, dan vindt hij. Want al wat de mensch in zich geoorloofd maakt, dit doet hij; geoorloofd maken is des wils, is des strevens, en is gedaan in den geest; en hij zal het doen in het

lichaam als de belemmeringen verwijderd zijn. Zoodanig zijn ook de *Macchiavellisten*.

5. Bijgevolg dat het eerste der naastenliefde is tot den Heer schouwen en de booze dingen schuwen omdat zij zonden zijn.

Elk goede hetwelk de mensch den naaste doet om den naaste, of om het ware en goede, aldus om hetgeen volgens het Woord is, of om den godsdienst, aldus om God, aldus hetgeen hij met liefde of geestelijke aandoening doet, wordt het goede der naastenliefde of het goede werk geheeten.

Dit is niet het goede voor zooveel het trekt vanuit den mensch, maar voor zooveel vanuit den mensch door den mensch; de Heer doet ieder het goede, vooral door anderen, maar nochtans aldus dat de mensch nauwelijks anders weet dan dat het vanuit hemzelf is; en daarom drijft Hij meermalen de onvromen om anderen het goede te doen, maar vanuit de aandoening der liefde van zich en van de wereld; dit goede is weliswaar des Heeren of uit den Heer, maar de mensch wordt deswege niet beloond; doch indien de mensch het niet vanuit louter natuurlijke liefde of aandoening doet, maar vanuit geestelijke liefde of aandoening, wordt hij beloond; de belooning is het hemelsch verkwikkelijke van die liefde en aandoening, hetwelk hem bijblijft tot in het eeuwige, en dit voor zooveel hij het niet vanuit zich doet, dit is, voor zooveel hij gelooft dat al het goede uit den Heer is, en hij er niet verdienste in stelt.

Dat niemand het goede hetwelk het goede is, kan doen uit zich, maar dat de mensch voor zooveel als hij de booze dingen als zonden schuwt, voor zooveel de goede dingen doet niet uit zich maar uit den Heer, worde gezien in de LEER DES LEVENS VOOR NOVA HIEROSOLYMA VANUIT DE GEBODEN VAN DEN DEKALOG, n. 9 tot 17, en n. 18 tot 31.

Vanuit welke dingen blijkt dat er vóór de boetedoening niet de naastenliefde is welke goede uit den Heer is, maar uit den mensch; doch na de boetedoening wordt zij de naastenliefde welke goede niet is uit den mensch, maar uit den Heer; want de Heer kan niet binnentreden bij den mensch en eenig goede doen uit Zich door hem, voordat de duivel, dit is, het booze, is uitgeworpen, maar nadat hij is uitgeworpen; de duivel wordt door de boetedoening uitgeworpen; en deze uitgeworpen zijnde, treedt de Heer binnen en doet het goede daar door den mensch, maar nochtans altijd aldus dat de mensch niet anders doorvat dan dat hij het doet vanuit zich, maar nochtans weet dat het uit den Heer is.

Vanuit deze dingen nu blijkt dat het eerste der naastenliefde is de booze dingen als zonden schuwen, hetgeen geschiedt door de boetedoening. Wie ziet niet dat de onboetvaardige boos is? en wie ziet niet dat de booze de naastenliefde niet heeft? en wie ziet niet dat wie de naastenliefde niet heeft, de naastenliefde niet kan doen? De naastenliefde zal zijn vanuit de naastenliefde in den mensch.

6. Aan het einde worden eenige dingen vanuit het Woord aangevoerd, als vanuit des Heeren woorden tot de Pharizeërs dat de inwendige mensch moet worden gezuiverd.

De woorden bij JES. I.

Eenige van de dingen in de LEER DES LEVENS VOOR NOVA HIEROSOLYMA, n. 28 tot 31; ook 50 tot 52.

II. Dat het tweede der naastenliefde is de goede dingen doen omdat zij nutten zijn.

Uiteen te zetten in deze orde:

1. Dat den naaste niet het booze doen, der naastenliefde is.
2. Dat den naaste het goede willen doen, der naastenliefde is.
3. Dat de mensch het goede kan doen hetwelk hij gelooft der naastenliefde te zijn, en nochtans niet het booze schuwen, en evenwel is het geheel boos tegen de naastenliefde.
4. Dat zooals de mensch den naaste het booze niet wil doen, hij hem aldus het goede wil doen; en niet omgekeerd.
5. Dat eerst het booze verwijderd moet worden, omdat het tegen de naastenliefde is, hetgeen geschiedt door tot den Heer te schouwen en door de boetedoening, voordat het goede hetwelk hij doet, het goede der naastenliefde is.
6. Dat hoedanig de erkenenis en daaruit de verwijdering van het booze door de boetedoening is, zoodanig het goede is hetwelk der naastenliefde is.
7. Dat daaruit volgt dat het eerste der naastenliefde is tot den Heer schouwen en de booze dingen als zonden schuwen; en dat het tweede der naastenliefde is de goede dingen doen.

I. Dat den naaste niet het booze willen doen, der naastenliefde is.

Elkeen ziet dat de naastenliefde den naaste niet het booze doet, omdat de naastenliefde de liefde jegens den naaste is, en wie iemand liefheeft vreest hem het booze te doen. Tusschen hen is verbinding van de zielen; waarvandaan het is dat wanneer hij hem met wien hij door de liefde verbonden is het booze doet, het in de ziel wordt gevoeld alsof hij zichzelf het booze doet; wie kan het booze doen aan zijn kinderen, zijn echtgenoot, zijn vrienden? want het booze doen is tegen het goede der liefde.

Wie ziet niet dat wie den ander haat, als tegenstander en vijand tegen hem handelt, van wraak gloeit, den dood van hem begeert, den naaste niet liefheeft? dat wie wil hoereeren met de echtgenoot van een ander, wie maagden wil defloreeren en haar verlaten, en vrouwen verkrachten, den naaste niet liefheeft; wie wil uitplunderen en onder verschillende gedaante de goede dingen van hem stelen, wie den goeden naam van den ander kwetst door te lasteren, en dus door valsch te getuigen, den naaste niet liefheeft, ja zelfs ook niet wie begeerig is naar het huis van hem, de echtgenoot van hem,

en naar meer dingen welke des naasten zijn. Uit welke dingen blijkt dat den naaste niet het booze willen doen der naastenliefde is.

Aangaande dit aldus Paulus: “Dat den naaste liefhebben is de wet vervullen”, — op twee plaatsen; en elders vanuit het Woord.

2. Dat den naaste het goede willen doen, der naastenliefde is.

Dit is bekend, omdat geloofd wordt dat den armen geven, den behoeftigen bijstand verleenen, weduwen en weezen te hulp komen, den bedienaren weldoen, bijdragen tot tempels, tot hospitalen, tot verschillende vrome nutten, der naastenliefde is; voorts dat den hongerige spijs geven, den dorstige drenken, den vreemdeling tot zich nemen, den naakte kleeden, den kranke bezoeken, tot de gebondenen in den kerker komen, en meer andere dingen, goede dingen der naastenliefde zijn; maar nochtans zijn zij niet méér goede dingen dan voor zooveel de mensch de booze dingen als zonden schuwt; die goede dingen zijn, indien de mensch ze doet voordat hij de booze dingen als zonden schuwt, uitwendige goede dingen, ja zelfs dingen om verdienste, omdat zij voortwellen vanuit een onzuivere bron, en de dingen welke vanuit een zoodanige bron voortvloeien, zijn innerlijk boos; de mensch is in die, en de wereld in die.

Dat de Christelijke goede dingen doen der naastenliefde is, is bekend; en door velen wordt geloofd dat het goede het booze verdelgt, en dat zoo de booze dingen bij den mensch niet zijn, of dat zij niet worden geschouwd; maar liet verdelgt het booze niet, indien de mensch niet denkt over de booze dingen bij zich, en boete voor die doet.

Verscheidenen zijn het die aldus hebben geloofd, en zij hebben gemeend dat het booze bij hen niet was; onderzocht zijnde beleden zij dat zij vol booze dingen zijn, en dat zij, tenzij zij worden afgehouden in de uitwendige dingen, niet gezaligd kunnen worden.

3. Dat de mensch het goede kan doen hetwelk hij gelooft der naastenliefde te zijn, en nochtans niet het booze schuwen, en evenwel is het geheel boos tegen de naastenliefde.

Dat het booze schuwen [en het goede doen] twee onderscheiden dingen zijn, is duidelijk; want er zijn er die al het goede der naastenliefde vanuit vroomheid en vanuit denking over het eeuwige leven doen, en nochtans niet weten dat haten en wraaknemen, hoereeren, uitplunderen en schade berokkenen, lasteren, aldus valsch getuigen, en meer dingen bestaan. Er zijn rechters die vroom leven, en het evenwel niet tot zonde maken te rechten

vanuit vriendschap, vanuit verwantschap, en met het oog op eer en gewin, ja zelfs bevestigen zij, indien zij het weten, bij zich dat het niet booze dingen zijn; aldus anderen eveneens.

In één woord, het zijn twee onderscheiden dingen, de booze dingen als zonden schuwen, en het Christelijk goede doen; wie de booze dingen als zonden schuwt, hij doet de Christelijke goede dingen; wie echter het goede doen en de booze dingen niet als zonden schuwen, doen niet eenig Christelijk goede; want het booze is tegen de naastenliefde, en daarom moet dat eerst worden uitgedelgd, voordat het goede hetwelk hij doet, met naastenliefde is, dit is, der naastenliefde.

Niet kan iemand het goede doen en tegelijk het booze willen doen, of het goede willen en eveneens het booze.

Al het goede hetwelk in zich het goede is, gaat voort vanuit den innerlijken wil; vanuit dezen wil wordt het booze door de boetedoening verwijderd; daar zetelt ook het booze in hetwelk de mensch wordt geboren; en daarom blijft tenzij hij boete doet, het booze in den innerlijken wil terug, en gaat het goede voort uit den uiterlijken wil; aldus is de staat verdraaid; het innerlijke qualificeert het uiterlijke, en niet het uiterlijke het innerlijke. De Heer zegt: "Zuiver eerst het innerlijke des bekers en des schotels".

De mensch heeft een tweevoudigen wil, den innerlijken en den uiterlijken. De innerlijke wil wordt gezuiverd door de boetedoening; de uiterlijke doet dan het goede vanuit den innerlijken; en het uiterlijk goede verwijdert niet het booze der begeerigheid, of den wortel van het booze.

4. Dat zooals de mensch den naaste het booze niet wil doen, hij hem aldus het goede wil doen; en niet omgekeerd.

Er is het burgerlijk goede, er is het zedelijk goede, en er is het geestelijk goede. Het goede voordat de mensch de booze dingen als zonden schuwt, is het burgerlijk en het zedelijk goede; doch zooals de mensch de booze dingen als zonden schuwt, wordt het goede, zoowel het burgerlijke als het zedelijke, ook geestelijk; en niet eerder.

De begeerigheid ligt van binnen verborgen, en van buiten het verkwikkelijke ervan, waarom de mensch, wanneer hij vanuit de begeerigheid en het verkwikkelijke ervan denkt, of het booze bevestigt en gelooft dat het geoorloofd is, en zoo in het booze is, of niet over eenige booze bij zich denkt, en zoo gelooft dat hij ongerept is.

Het is waar dat de mensch moet belijden een zondaar te zijn, en dat van het hoofd tot de zool des voets het ongerepte er niet is; dit kan hij spreken,

en vanuit de wetenschap spreken; maar evenwel kan hij het niet innerlijk gelooven, tenzij hij het weet door de onderzoeking; dan kan hij deze dingen zeggen, en dan eerst bemerkt hij dat het ongerepte niet in hem is.

Zoo, niet anders, wordt de zweer geopend en genezen; anders is de kuur palliatief.

Heeft niet de Heer de boetedoening gepredikt, ook de discipelen, ook Johannes de Dooper?

Jesaja zegt dat het eerste is aflaten van de booze dingen, en dat hij dan zal leeren het goede te doen.

Eerder weet de mensch niet wat en hoedanig het goede is; het booze weet niet wat het goede is, doch het goede weet daaruit het booze.

5. Dat eerst het booze moet verwijderd worden, omdat het tegen de naastenliefde is, hetgeen geschiedt door de boetedoening, voordat het goede hetwelk hij doet, het goede der naastenliefde is.

Aangezien eerst het booze geweten moet worden opdat het verwijderd worde, was derhalve de Dekaloog het eerste des Woords; en eveneens is het in de gansche Christelijke wereld het eerste van de Leer der Kerk. Allen worden ingewijd in de Kerk door het booze te weten en het niet te doen omdat het tegen God is.

En daarom was dit eerste zoo heilig ter oorzake hiervan dat niemand het Christelijk goede eerder kan doen.

Dat het goede volgt, blijkt duidelijk hieruit:

De rechter zegt: Ik wil niet rechten vanuit het booze, om verschillende oorzaken, maar gerecht; en hij doet het goede.

De boer zegt: Ik wil het werk niet doen tenzij gerecht en getrouw; zoo doet hij het goede werk.

Aldus in duizend andere dingen; wanneer hij het booze niet doet, doet hij het goede.

En daarom kan het de regel zijn dat het booze schuwen als zonde is het goede doen.

6. Dat hoedanig de erkenenis en daaruit de verwijdering van het booze door de boetedoening is, zoodanig het goede is hetwelk der naastenliefde is.

Naarmate hij weet wat meer of minder boos is; naarmate hij de booze dingen des geloofs en de booze dingen des levens weet. En hoe hij van die aflaat; en hij laat van die af zooals hij tot den Heer schouwt, en in Hem gelooft.

Voorbeelden kunnen leeren:

Want zoodanig is hij van binnen; des te zuiverder is hij, een bron van des te beter water, vanuit welke het goede vloeit.

In één woord, in den eeraderen graad en in de eendere hoedanigheid is het goede voor een ieder het goede, zooals voor hem het booze het booze is. Niet kan het een van het ander worden gescheiden.

Voor zooveel als iemand den ouden mensch uittrekt, voor zooveel trekt hij den nieuwen aan.

Voor zooveel als iemand het vleesch kruisigt, voor zooveel leeft hij met den geest.

Niemand kan twee heeren tegelijk dienen.

De erkenenis sluit in dat geweten moet warden wat het ware en wat het valsche is; de verwijdering is des wils; het een en het ander is des levens.

7. Dat daaruit volgt dat het eerste der naastenliefde is tot den Heer schouwen en de booze dingen schuwen omdat zij zonden zijn; en dat het tweede der naastenliefde is de goede dingen doen.

De booze kan evengelijk het goede doen zooals de goede; hij kan hem bijstand verleen, hij kan hem verscheidene goede dingen doen, vanuit welwillendheid, vanuit goedigheid, vanuit vriendschap, vanuit erbarming; maar nochtans zijn zij niet der naastenliefde bij hem die doet, maar bij hem voor wien het gedaan wordt; het is in uitwendige gedaante naastenliefde.

Wanneer iemand eenige malen het booze als zonde schuw, dan pas verschijnt hem het goede hetwelk hij doet; en zij zijn tegelijk bij hem; maar nochtans zal het eene eerder zijn; en het eene is werkelijk eerder, en innerlijker.

III Dat de naaste die geliefd moet worden, in de geestelijke idee het goede en het ware is.

Gezegd wordt in de geestelijke idee, omdat het die idee is in welke de geestelijke mensch innerlijk is; en in dezelfde idee zijn de Engelen; die idee is geabstraheerd van materie, van ruimte en tijd, vooral geabstraheerd van persoon.

Schikking in orde:

1. Dat de mensch niet mensch is vanuit den vorm, maar vanuit het goede en ware bij hem, of, wat hetzelfde is, vanuit den wil en het verstand.
2. Dat derhalve het goede en ware bij den mensch de naaste is die geliefd moet worden.
3. Dat het hoedanige van den naaste is volgens het hoedanige van het goede en ware bij den mensch, of hoedanig de mensch zoodanig de naaste.
4. Dat de graad van den naaste is volgens den graad van het goede en ware bij den mensch; dat deswege de eene mensa niet in eenderen graad de naaste is als de andere.
5. Dat het goede van den inwendigen wil de naaste is die geliefd moet worden, en niet het goede van den uitwendigen wil, tenzij dit met dat één maakt.
6. Dat het ware de naaste is voor zooveel het voortgaat vanuit het goede, en één maakt zooals vorm en wezen.

1. Dat de mensch niet mensch is vanuit den vorm, maar vanuit het goede en ware bij hem, of, wat hetzelfde is, vanuit den wil en het verstand.

Dat de wil en het verstand de mensch zelf zijn, en niet de vorm welke verschijnt zooals een mensch naar aangezicht en lichaam, is bekend. Sommigen zijn dwaas en waanzinnig, en nochtans schijnen zij menschen; sommigen zijn zoo natuurlijk dat zij zijn zooals dieren, slechts dat zij kunnen spreken; anderen zijn redelijk en geestelijk. De menschelijke vorm van dezen kan onschooner schijnen, maar nochtans zijn zij meer menschen dan genen; neem het goede en ware van hen weg, het is de menschelijke vorm waarin niet de mensch is; zij zijn zooals schilderijen en beeldwerken, en zij zijn zooals apen.

Gezegd wordt het goede en het ware, dit is, de wil en het verstand, omdat het goede is des wils, en het ware is des verstands; want de wil is het receptakel van het goede, en het verstand is het receptakel van het ware.

Maar nochtans kunnen het goede en het ware niet zijn tenzij in hun subject; niet kan iets warden gescheiden van zijn subject; en daarom is de mensch de

naaste; maar in de geestelijke idee het goede en het ware, vanuit welke de mensch mensch is.

2. Dat derhalve het goede en ware bij den mensch de naaste is die geliefd moet worden.

Stel drie of tien voor oogen die gij moogt uitkiezen voor eenige huiselijke zaak; kiest gij anders dan volgens het goede en ware bij hen, waaruit de mensch mensch is?

Indien gij voor het dienstwerk tusschen de tien iemand uitkiest, onderzoekt gij dan niet den wil en het verstand van hem?

Wie verkozen wordt is u de naaste die geliefd wordt. Een duivel mensch kan van aangezicht eender schijnen zooals een Engel mensch; moet niet de Engel mensch geliefd worden, en niet de duivel mensch? Gij doet den Engel mensch goed om het goede en ware bij hem, niet echter den duivel mensch; het is naastenliefde dat deze gestraft worde indien hij het booze doet, en de Engel mensch worde beloond.

Indien gij tien maagden schouwt opdat gij eene tot echtgenoot uitkiest, tusschen welke vijf veile deernen zijn, vijf kuisch, kiest gij dan niet eene vanuit de kuische, volgens het goede van haar, hetwelk samenstemt met uw goede?

3. Dat het hoedanige van den naaste is volgens het hoedanige van het goede bij den mensch, of hoedanig de mensch zoodanig de naaste.

Dat elk mensch niet de eendere naaste is als de ander, leert de parabel des Heeren over den door roovers gewonde, waar gezegd wordt dat hij de naaste is die hem hulp verleende.

Wie den naaste niet onderscheidt volgens het hoedanige van het goede en ware bij hem, kan duizendmaal bedrogen worden; de naastenliefde wordt verward en ten slotte geene; een duivel mensch kan roepen: Ik ben de naaste, doe mij het goede; en indien gij hem het goede doet, kan hij u of anderen dooden; gij geeft het mes of het zwaard in de hand.

De eenvoudigen doen aldus; zij zeggen dat elk mensch evengelijk de naaste is, en voorts dat het van geen belang is te onderzoeken hoedanig hij is; maar dat dit uit God geschouwd wordt; als ik slechts den naaste hulp verleen. Maar nochtans is dit niet den naaste liefhebben. Hij die den naaste liefheeft vanuit de echte naastenliefde, vorscht uit hoedanig de mensch is, en doet wel met onderscheiding volgens het goede hoedanige van hem.

Zoodanige eenvoudigen worden in het andere leven weggetrokken en gescheiden, want indien zij tusschen de duivelsche geesten komen, worden

zij verlokt om hun goed te doen, en om den goeden boos te doen; zij roepen: Bevrijd mij, help mij. Dit is de grootste sterkte welke de boozen zich verwerven; zonder hulp en zonder als het ware verbinding met hen, vermogen zij volstrekt niets; maar met hen die zij door den naam van naaste hebben bedrogen, vermogen zij.

De echte naastenliefde zelve is voorzichtig en wijs; de andere naastenliefde is onechte naastenliefde, omdat zij alleen willijk of van het goede is, en niet tegelijk verstandelijk of van het ware.

4. Dat de graad van den naaste is volgens den graad van het goede en ware bij den mensch; dat deswege niet één mensch in eenderen graad de naaste is.

Het goede wordt volgens de graden onderscheiden in het burgerlijk goede, het zedelijk goede, en het geestelijk goede.

De naaste dien de mensch vanuit de naastenliefde zal liefhebben, zal het geestelijk goede zijn; zonder dit goede is de naastenliefde niet, want het goede der naastenliefde is het geestelijk goede, aangezien volgens dat goede ieder in de Hemelen wordt verbonden.

Het zedelijk goede, hetwelk het menschelijk goede zelf is, want het is het redelijk goede volgens hetwelk de mensch leeft met den mensch als broeder en gezelschap, is de naaste voor zooveel dit trekt vanuit het geestelijk goede; want het zedelijk goede zonder het geestelijk goede is een uitwendig goede, het is van den uitwendigen wil, en het is niet het inwendig goede; dit kan het booze zijn, hetwelk niet geliefd moet worden.

Het burgerlijk goede is het goede des levens volgens de burgerlijke wetten; en het eerste en het fundament ervan, hetwelk niet handelen is tegen die wetten, is er om de straffen. Indien in dat goede niet het zedelijk goede is, en in dit het geestelijk goede, is het niet een ander goede dan het animale goede, in hetwelk de beesten zijn als zij opgesloten of gebonden worden gehouden, jegens hen die hun voedsel geven, of die ze straffen, of die ze streelen.

Deze goede dingen leert de mensch in de eerste kindsheid vanuit den Dekaloog. De wetten van den Dekaloog worden eerst burgerlijke wetten, daarna zedelijke, en ten slotte geestelijke, en dan worden de goede dingen voor het eerst de goede dingen der naastenliefde, volgens de graden.

De naastenliefde zelf schouwt eerst het goede der ziel des menschen, en heeft dat lief, omdat door hetzelfde de verbinding geschiedt; daarna schouwt zij het zedelijk goede van hem, en heeft dat lief zooals hij zedelijk leeft volgens de vervolmaking der rede; en ten laatste schouwt zij het burgerlijk goede,

volgens hetwelk hij mensch is met haar in de wereld. Door het burgerlijk goede is de mensch een mensch van de wereld; volgens het zedelijk goede is de mensch een bovenwereldlijk en onderhemelsch mensch; doch volgens het geestelijk goede is de mensch een mensch des Hemels of een Engel. De vergezelschapping van den mensch met den mensch geschiedt door dit goede, en dan volgens de graden door de goede dingen van de lagere graden.

Door voorbeelden: Er is een geestelijk mensch die goed wil en niet goed verstaat; en wie niet goed verstaat, doet niet goed; aldus is hij nauwelijks redelijk zedelijk; en er is hij die goed verstaat en niet goed wil, deze is niet volgens het verstand de naaste; doch wie niet goed wil, hoe goed hij ook verstaat, is niet de naaste.

In één woord, de wil maakt den naaste, en het verstand voor zooveel het des wils is.

5. Dat het goede van den inwendigen wil de naaste is die geliefd moet worden, en niet het goede van den uitwendigen wil, tenzij dit met dat één maakt.

Er is de inwendige wil en de uitwendige wil; eender het verstand.

De inwendige wil heeft verbinding met den Hemel, en de uitwendige wil met de wereld.

Al het goede is des wils; en het goede zelf der naastenliefde is het goede van den inwendigen wil.

Die plagen gescheiden te worden bij den mensch, en het meest worden zij gescheiden bij de huichelaars, de veinzaards, en de vleiers ter wille van het gewin.

Doch wanneer die willen één maken, dan maken de eene en de andere goede dingen één goede, hetwelk de naaste is.

Laten deze dingen worden toegelicht door voorbeelden en door vergelijkingen.

6. Dat het ware de naaste is voor zooveel het één maakt met het goede, en het maakt één zooals vorm en wezen.

Elke vorm trekt het zijne uit het wezen; hoedanig deswege het wezen is, zoodanig is de vorm ervan.

Dit kan worden toegelicht daarmede dat het verstand in zich geschouwd, zoodanig is als de wil.

Het kan worden toegelicht door den klank en de spraak, en door verscheidene andere dingen.

Dat het ware het goede in den vorm is, worde gezien in de ONTVOUWDE APOCALYPS.

Daaruit blijkt dat het goede in de geestelijke idee de naaste is die geliefd moet worden; of de mensch volgens zijn goede.

iv. Dat het object der naastenliefde is de mensch, is het gezelschap, is het vaderland, en is het menschelijk geslacht; en dat allen de naaste zijn in den strikten en den breedsten zin.

Dat de mensch de naaste is, is bekend; dat het gezelschap de naaste is, is omdat het gezelschap de samengestelde mensch is; dat het vaderland het is, is omdat het vaderland bestaat vanuit verscheidene gezelschappen, hetwelk zoo een meer samengestelde mensch is; en dat het menschelijk geslacht de naaste is, is omdat het menschelijk geslacht is vanuit groote gezelschappen, waarvan een elk een mensch in het samengestelde is, daarvandaan de mensch in den breedsten zin.

Het zal worden uiteengezet in deze orde:

1. Dat ieder mensa de naaste is volgens het hoedanige van het goede van hem.
2. Dat het gezelschap, kleiner en grooter, de naaste is volgens het goede van het nut ervan.
3. Dat het vaderland de naaste is volgens het geestelijk, het zedelijk, en het burgerlijk goede ervan.
4. Dat het menschelijk geslacht in den breedsten zin de naaste is; maar omdat het is onderscheiden in keizerrijken, koninkrijken, en republieken, is een elk de naaste volgens het goede van den godsdienst, en volgens het goede hetwelk het betracht aan het vaderland en aan zich.

i. Dat ieder mensch de naaste is volgens het hoedanige van het goede van hem.

Daar het goede in de geestelijke idee de naaste is, en de mensch het subject van het goede is, en eveneens het object van hem die het goede doet, vole dat de mensch in de natuurlijke idee de naaste is.

Niet is de een meer de naaste dan de ander naar de alleene persoon, maar naar het goede vanuit hetwelk de mensch zoodanig of zoodanig mensch is; aangezien er zoo vele verschillen van den naaste zijn als er verschillen van het goede zijn; en de verschillen van het goede zijn oneindig.

Het wordt geloofd dat een broeder, een nabestaande, en een aanverwant meer de naaste is dan een vreemde; en dat wie geboren is in het vaderland, meer de naaste is dan wie geboren is buiten het vaderland; maar ieder is de naaste volgens zijn goede, hetzij hij een Griek is, hetzij een heiden.

Want ieder is de naaste volgens de geestelijke verwantschap en het geestelijk nabestaan; dit kan daaruit worden gezien dat elk mensch na den dood komt

tusschen de zijnen met wie hij geheel eender is naar het goede, of, wat hetzelfde is, volgens de aandoeningen; ook vergaan de natuurlijke verwantschappen na den dood, en de geestelijke verwantschappen volgen op, omdat in één hemelsch gezelschap de een den ander herkent en zij vergezelschap worden omdat zij in een eender goede zijn. Van tien broeders in de wereld kunnen vijf in de hel zijn, en vijf in den Hemel, en deze vijf in verschillende gezelschappen; en wanneer deze samenkomen herkent de een den ander niet; ook zijn allen in het aangezicht hun aandoeningen. Daaruit blijkt dat ieder mensch de naaste is volgens het hoedanige van het goede.

De goede dingen volgens het hoedanige ervan, zijn in de eerste plaats de geestelijke; de naastenliefde schouwt voor alles deze.

2. Dat het gezelschap, kleiner en grooter, de naaste is volgens het goede van het nut ervan.

Elk gezelschap in een koninkrijk wordt ingesteld volgens de nutten, welke verschillend zijn. Er zijn gezelschappen welker werk het is de verschillende burgerlijke dingen, welke veelvoudig zijn, te bedienen, verschillende gerechtelijke dingen, verschillende economische dingen, verschillende kerkelijke dingen, als consistories, academies, scholen; er zijn gezelschappen van de wetenschappen, welke ook meerdere zijn.

Elk gezelschap kan niet anders worden geschouwd dan zooals een mensch in het samengestelde; en daarom is dat de naaste volgens het goede van het nut ervan hetwelk het betracht; indien het belangrijke nutten betracht, is het meer de naaste; indien geringe, is het minder de naaste; indien booze nutten, is het niet anders de naaste dan zooals een boos mensch, wiens goede ik wil opdat hij goed worde, en voor zooveel het mogelijk is in de middelen voorzien opdat hij beter worde, ook indien het zou zijn door bedreigingen, kastijdingen, straffen, ontzeggingen.

Niet kan iemand een gezelschap hetwelk één ambt heeft, schouwen dan zooals één samengestelden mensch; sommigen worden, zoo het koninkrijk als een mensch wordt geschouwd, leden van de regeering geheeten, doch onder elkander maken zij één mensch, wiens leden de afzonderlijken daar zijn.

Dit is iets eenders zooals in den Hemel. Elk gezelschap, kleiner en grooter, daar is zooals één mensch; het vertoont zich ook als één mensch; ik heb een aanzienlijk gezelschap als één mensch gezien. De vorm des Hemels is de menschelijke vorm.

Zoo verschijnt eveneens een gezelschap op aarde voor de Engelen in de Hemelen als één mensch.

3. Dat het vaderland de naaste is volgens het geestelijk, het zedelijk, en het burgerlijk goede ervan.

In de idee van allen is het vaderland zooals één; en daarom zijn alle wetten, zoowel der gerechtigheid als der economie, gegeven zooals voor één; en daarom is het vaderland zooals een mensch in het concrete; het wordt ook een lichaam geheeten, in hetwelk de koning de hoogste is. Het goede ervan voor hetwelk moet worden zorg gedragen, wordt het publieke goede en het gemeene goede geheeten; ook wordt in betrekking tot den koning gezegd dat zij in het lichaam der regeering van hem zijn.

Ook vertoont zich, wanneer het den Heer behaagt, elk koninkrijk in den Hemel voor de Engelen zooals één mensch, en wel in den vorm hoedanig hij is; de vorm is de vorm der geestelijke aandoening van hem, de vorm des aangezichts de vorm der aandoening van het geestelijk goede, en de vorm des lichaams is de vorm van het burgerlijk goede; en de zeden van hem, de spraak, en eendere dingen laten het redelijk goede van hem verschijnen. Wanneer iemand een koninkrijk als één mensch ziet, kan gezien worden hoedanig een het is; en dienvolgens is het de naaste.

De geboorte maakt niet dat iemand meer de naaste is dan de ander, zelfs niet dat het de moeder en de vader is, noch de opvoeding; deze dingen zijn vanuit het natuurlijk goede; noch maakt het nabestaan noch de verwantschap dat iemand meer de naaste is dan de ander, aldus ook niet het vaderland; volgens het hoedanige van het goede ervan moet hij geliefd worden; maar het is een verplichting het wel te doen, hetgeen geschiedt door zorg te dragen voor het nut ervan, omdat hij zoo zorg draagt voor allen; niet aldus voor andere koninkrijken buiten dat, omdat het eene koninkrijk niet het goede van het andere wil, maar hetzelfde wil vernietigen naar de schatten en naar de macht, aldus ook naar de bescherming; en daarom zou een ander koninkrijk meer liefhebben door meer zorg te dragen voor het nut ervan, tegen het goede zijn van het koninkrijk in hetwelk men is; en daarom moet het vaderland in een hooger graden worden geliefd.

Tot voorbeeld diene: Indien ik geboren was geweest te Venetië of te Rome, en indien ik een gereformeerd Christen was, moet het vaderland of waar ik geboren ben, geliefd worden om het geestelijk goede? Ik kan het niet, ook niet naar het zedelijk en het burgerlijk goede voor zooveel het afhangt van het geestelijk goede, als geschiedt; maar voor zooveel het daarvan niet afhangt, kan ik het, ook al haat dat vaderland mij; zoo zal ik het niet als vijand noch als tegenstander haten, maar ik zal het nochtans liefhebben door het niet nadeel aan te doen, maar door het goede ervan te overwegen voor zooveel

hetzelve het goede heeft, niet door het aldus te overwegen dat ik dat bevestig in zijn valsche en booze.

Maar over de liefde van het vaderland elders meer dingen.

4. Dat het menschelijk geslacht in den breedsten zin de naaste is; maar omdat het is onderscheiden in keizerrijken, koninkrijken, en republieken, is een elk de naaste volgens het goede van den godsdienst en van de zeden, en volgens het goede hetwelk het betracht aan het vaderland, en één met zijn goede maakt.

Deze dingen zijn te omvangrijk dan dat zij onderscheiden kunnen worden toegelicht. Het is voldoende dat hetzij deze of die mensch vanuit dit of dat koninkrijk bij mij is, en ik met hem in één huis of in één stad woon, hij voor mij de naaste is volgens zijn goede; het is eender met allen in dat koninkrijk, aan wie die afzonderlijke mensch eender is. Zij het een gezant des koninkrijks, die zijn koning en vandaar het koninkrijk vertegenwoordigt; dat hij voor mij de naaste is volgens het goede van zijn godsdienst en zeden, en zooals hij voor het vaderland en zich het goede wil, kan niet worden ontkend; vooral voor zooveel het één maakt met zijn goede.

Ik spreek niet over een ander goede dan over het goede der naastenliefde, en over het goede der echte naastenliefde. De boozen kunnen elkander wederzijds liefhebben, ook de roovers, en de duivels, maar niet vanuit de naastenliefde, of vanuit het goede der innerlijke liefde; maar omdat zij één maken in boosdoen, stolen, hoereeren, wraaknemen, dooden, lasteren, zijn zij naasten onder elkander; maar dezen worden niet verstaan, omdat hier wordt gehandeld over de naastenliefde en het goede ervan.

Ik kan allen in het heelal liefhebben volgens den godsdienst, die in het vaderland niet meer dan die in de andere koninkrijken, noch die in Europa meer dan die in Afrika; ik heb den heiden lief boven den Christen indien hij goed leeft volgens den godsdienst, indien hij God vanuit het hart vereert door te zeggen: Ik wil dit booze niet doen omdat het tegen God is; ik heb hem echter niet lief volgens de leer maar volgens het leven, aangezien ik hem, als ik hem liefheb volgens de leer alleen, als uitwendigen mensch liefheb, doch indien volgens het leven, ook als inwendigen mensch; want indien hij het goede van den godsdienst heeft, heeft hij eveneens het zedelijk goede, en eveneens het burgerlijk goede; zij kunnen niet worden gescheiden; doch wie alleen in de leer is, kan niet godsdienst hebben; aldus heeft het zedelijk en het burgerlijk goede van hem in zich het leven niet; het is slechts uitwendig; het wil gezien en het wil geloofd worden dat het is.

v. Dat de mensch het subject der naastenliefde is; en hoedanig de naastenliefde bij hem is, zoodanig subject ervan is hij; en zoodanig is de naastenliefde welke hij uitoefent jegens den naaste.

Het zal worden uiteengezet in deze orde:

1. Dat de mensch geschapen is opdat hij de vorm der liefde en wijsheid zij.
2. Dat heden de mensch, opdat hij mensch zij, de naastenliefde in den vorm moet zijn.
3. Dat de mensch de naastenliefde in den vorm moet zijn, niet uit zich maar uit den Heer, aldus dat hij het receptakel van de naastenliefde zij.
4. Dat de mensch een zoodanige vorm der naastenliefde is, zooals het goede des wils verbonden is met de ware dingen des verstands bij hem.
5. Dat al wat voortgaat vanuit een zoodanig mensch, vanuit den vorm trekt dat het eender is, aldus dat het de naastenliefde is.
6. Dat de naaste geliefd kan worden vanuit niet-naastenliefde, en dit is evenwel, in zich geschouwd, niet den naaste liefhebben.
7. Dat wie den naaste liefheeft vanuit de naastenliefde in zich, den naaste liefheeft.

1. Dat de mensch geschapen is opdat hij de vorm der lief de en wijsheid zij.

Hij is geschapen in het beeld Gods, in de gelijkenis Gods; en God is de Liefde zelve en de Wijsheid zelve.

Het is bekend dat hoedanig de mensch wijsheid is, hij zoodanig mensch is; maar het leven der wijsheid is de liefde, en de liefde is het wezen, en de wijsheid is de vorm der liefde, als met vele dingen is getoond in de ENGELLIJKE WIJSHEID AANGAANDE DE GODDELIJKE LIEFDE EN GODDELIJKE WIJSHEID, aan welke dingen het niet noodig is hier meer toe te voegen.

2. Dat heden de mensch, opdat hij mensch zij, de naastenliefde in den vorm moet zijn.

Gezegd wordt heden, omdat de mensch in de opeenvolging des tijds van de eerste schepping af uitwendig is geworden; want hij is afgebogen van de liefde in den Heer, tot de wijsheid; hij eet van den boom der wetenschap en van de wijsheid, en de inwendige liefde wordt verkeerdt in uiterlijke liefde.

De derde Hemel, welke is vanuit de eerste menschen, is in de liefde en wijsheid; mar de tweede Hemel is vanuit een lagere liefde, welke de naastenliefde wordt geheeten, en vanuit een wijsheid, welke het inzicht wordt geheeten; en ten

slotte wanneer hij gansch en al uitwendig is geworden, dan wordt de liefde van hem naastenliefde geheeten, en de wijsheid geloof. Zoodanig is de staat der Berk bij de menschen heden.

Bij sommigen is de geestelijke liefde, niet echter de hemelsche liefde, en de geestelijke liefde is de naastenliefde; maar bij hen is dan het geloof de waarheid, en de waarheid maakt het verstand of het inzicht.

Onder de naastenliefde in den vorm wordt verstaan dat het leven van hem naastenliefde is, en vanuit het leven is de vorm; maar hoe, zal worden gezegd in het volgende 4de artikel.

In den Hemel verschijnt de Engel in een vorm als de naastenliefde; het hoedanige der naastenliefde verschijnt vanuit het aangezicht en wordt gehoord vanuit den klank, aangezien de mensch na den dood zijn liefde wordt, dit is, de aandoening zijner liefde; een geest en een Engel is niet iets anders; ja zelfs is ook die geest of Engel zelf naar het gansche lichaam een vorm der naastenliefde; sommigen hebben een Engel gezien, en zij hebben den vorm der naastenliefde in de afzonderlijke leden erkend, hetgeen wonderbaarlijk is. In de wereld is de mensch niet de naastenliefde naar den vorm in aangezicht, lichaam, klank, maar het gemoed van hem kan het zijn; en het gemoed van hem is een geest in den menschen vorm na den dood. Maar nochtans kan de oprechte mensch die niets denkt tegen de naastenliefde, gekend worden vanuit het aangezicht en den klank, doch nochtans bezwaarlijk, omdat er zoodanige huichelaars zijn dat zij naar het levende kunnen veinzen, ja zelfs de oprechtheid der naastenliefde aantrekken; doch indien een Engel het aangezicht van hem schouwt en den klank van hem hoort, zal hij herkennen hoedanig hij is, omdat hij niet het materiele ziet hetwelk oversluiert, waaraan de materiele mensch evenwel aandacht schenkt.

De vormen van de naastenliefde zijn ontelbare, zoovele als de Engelen van den tweeden Hemel; er zijn er oneindig in aantal; er zijn zoovele verscheidenheden ervan als er verscheidenheden van de aandoening van het ware vanuit het goede zijn; en die aandoening is de naastenliefde.

Wie niet een vorm van naastenliefde is, is een vorm van haat, of wie niet een vorm van de aandoening van het ware vanuit het goede is, is een vorm van de aandoening van het valsche vanuit het booze; vanuit zoodanigen bestaat de hel; daar zijn alle verscheidenheden van den haat en van de begeerigheid. Zooals er geslachten van aandoeningen en soorten van deze zijn, aldus eveneens van naastenliefden. Er zijn derhalve naastenliefden in het meervoud; en de graden ervan zijn van tweevoudig geslacht; over welke graden werd

gehandeld in de ENGELIJKE WIJSHEID AANGAANDE DE GODDELIJKE LIEFDE
EN GODDELIJKE WIJSHEID, Derde Deel.

**3. Dat de mensch de naastenliefde in den vorm moet zijn, niet uit zich
maar uit den Heer, aldus dat hij het receptakel van de naastenliefde is.**

Het leven van den mensch die moet worden wederverwekt, is de aandoening van het ware vanuit het goede, of de naastenliefde; en het leven is niet tenzij vanuit het Leven, aldus uit den Heer, Die het Leven in zich is, zooals Hijzelf leert dat Hij is “de Weg, de Waarheid, en het Leven”, en elders dat “zooals de Vader het Leven heeft in zich, aldus heeft Hij den Zoon gegeven het Leven te hebben in zich”, en elders. En omdat het Leven God is, kan het Goddelijke niet worden toegeëigend aan den mensch, die eindig en geschapen is, maar het kan invloeden en het receptakel aangebonden worden; zooals het oog niet het licht in zich is, doch het kan opnemen; noch is het oor het gehoor in zich, maar het is een receptakel; aldus de overige zinnen; aldus eveneens het gemoed en de innerlijke zinnen ervan.

En daarom is de mensch weliswaar het subject van de naastenliefde, maar hij is een opnemend subject, omdat hij geschapen is in den opnemenden vorm van het leven, zooals het oog in den opnemenden vorm van het licht en van de objecten ervan door het licht, en het oor in den opnemenden vorm van den klank door den met de harmonieën ervan invloeienden klank.

Wie gelooft dat hij uit zich een vorm van de naastenliefde is, bedriegt zich; of hij gelooft dat hij God is of het Goddelijke in hem overgegoten, aldus ontkent hij God; of, indien hij dit niet denkt, stelt hij verdienste in de werken der naastenliefde, en zoo wordt het uitwendige van hem naastenliefde, en niet het inwendige van hem; en dan kan de Heer niet bij hem wonen; de Heer woont niet in die dingen welke van het eigene des menschen zijn, maar in het Zijne; Hij zal wonen in het Goddelijke, en zoo maakt Hij den mensch opnemer van het Goddelijke, voortgaande, hetwelk der naastenliefde is.

Maar de mensch is aldus geschapen dat hij denkt en wil zooals vanuit zich, en vandaar spreekt en handelt zooals vanuit zich; maar nochtans is het te weten gegeven dat al het goede der naastenliefde en ware des geloofs uit den Heer is. Wie niet denkt volgens dat ware, is niet in het licht van het ware, maar in een dwaas schijnsel, en deze dingen zijn duisternissen in het licht des Hemels; vandaar kan hij ook niet verlicht worden in de overige ware dingen, tenzij alleen naar het geheugen, niet echter naar de doorvatting, welke het geloof in zijn wezen is.

Vanuit deze dingen blijkt dat de mensch slechts de vorm der naastenliefde is, en dat de naastenliefde is des Heeren bij hem; en dat het den mensch gegeven is alsof hijzelf de naastenliefde is, te dien einde dat hij het receptakel kunne worden, en zoo in wederkeerige verbinding zooals uit zich, alhoewel uit den Heer.

4. Dat de mensch een zoodanige vorm der naastenliefde is, zooals het goede des wils verbonden is met de ware dingen des verstands bij hem.

Het al des wils wordt het goede geheeten, en het al des verstands het ware, omdat de wil in de warmte des Hemels is, en het verstand in het licht des Hemels; en zooals de wil zonder het verstand niet een hoedanige heeft, aldus kan hij niet iets worden geheeten, maar in het verstand neemt hij het hoedanige aan en wordt iets, en volgens hetgeen in het verstand is wordt het zoodanig of zoodanig, of een iets wordt iets; aldus het goede zonder het ware, voorts het goede met het ware.

En daarom moeten de echte ware dingen geleerd worden; met die verbindt zich het goede des wils, en zoo wordt het goede des wils het goede der naastenliefde.

Alle verscheidenheid van de naastenliefde is daaruit, of vanuit de ware dingen in het verstand; want het ware in zijn wezen is het goede, en het ware is de vorm van het goede, gansch en al zooals de spraak de vorm is van den klank, hetgeen worde toegelicht.

Er is een tweevoudige vorm van klank, de eene des gezangs, en de andere der spraak; eender van de aandoening van het ware vanuit het goede, of van de naastenliefde; over welke dingen gehandeld zal worden.

Aangezien het aldus is, werd derhalve gezegd dat de naastenliefde de aandoening van het ware vanuit het goede is, of de aandoening van het geestelijk ware; daaruit wordt zij de aandoening van het redelijk of het zedelijk ware, en de aandoening van het burgerlijk of het natuurlijk ware.

Vandaar is het dat wie in de naastenliefde zijn, in het licht zijn; en indien zij het niet zijn, dat zij het licht liefhebben; het licht is het ware, en de warmte is het goede; en het is bekend dat alle vegetatie en vruchtmaking is vanuit het goede door het ware; aldus eveneens de geestelijke vegetatie en vruchtmaking. Maar wie niet in de naastenliefde zijn, hebben het ware niet lief in het licht, maar zij kunnen het ware in de schaduw liefhebben; en dit ware is het ware des geloofs heden, dit is, dat het ware geloofd moet worden alhoewel het niet wordt gezien met het verstand; want zoo kan het valsche het ware

worden genoemd, en vanuit de bevestiging ervan het ware worden geheeten, zooals geschiedt.

5. Dat al wat voortgaat vanuit een soodanig mensch, vanuit den vorm trekt dat het eender is, aldus dat het de naastenliefde is.

Drie dingen zijn het welke voortgaan, het is de denking, het is de spraak, en het is de daad; vanuit den mensch die een vorm van de naastenliefde is, gaat de denking voort vanuit de aandoening welke de naastenliefde is, de spraak vanuit den klank welke der aandoening is, in welken de aandoening der denking is; en de daad door de beweging in welke de naastenliefde is; die beweging gaat voort vanuit het streven, en de aandoening der denking maakt het streven.

De vorm van de naastenliefde is voornamelijk in de innerlijke doorvatting ervan, welke voortgaat vanuit de geestelijke warmte en het geestelijk licht. Daar is de mensch zelf de mensch. Daarvandaan wordt de naastenliefde voortgebracht in de opvolgende of de lagere dingen, en zij brengt zich voort, en zij verwezenlijkt zich, nauwelijks anders dan zooals vanuit het zaad de spruit en geleidelijk de boom, en een boom wordt zooals een blijvende boom; en de vruchten zijn de goede werken, welke geschieden vanuit den wil van het goede door het verstand van het ware, in het lichaam; en zoo voor het eerst bestaat de boom.

De binnenste vorm ervan is zooals het zaad; dat niet iets anders geboren kan worden vanuit een zaad dan hetgeen van zijn afstamming is, is bekend; het zijn alle eendere dingen, hoewel met veel verscheidenheid; doch nochtans wordt zoowel het stekje als de tak in welke de vruchten zijn, geboren, hetgeen geschiedt vanuit dien boom.

En daarom doet de mensch die innerlijk de naastenliefde is, al wat hij doet vanuit de naastenliefde, hoewel de daden en woorden en de denkingen oneindig van verscheidenheid zijn; alle dingen welke hij voortbrengt, zijn zooals beelden van hem onder verschillende vorm, in al welke evenwel de gemeene vorm is zooals een vlak vanuit hetwelk zij zijn.

Vandaar ook wordt de mensch door den ander gekend, als slechts de heerschende aandoening van hem wordt geweten als hij iets spreekt en doet, vanuit welk doel en vanuit welke liefde, zooals vanuit welke bran. De Heer zegt dat de booze boom booze vruchten maakt, en de goede boom goede vruchten, en dat de booze boom niet goede vruchten kan maken.

Het leven des menschen is in al hetgeen hij wil en denkt, hetgeen hij spreekt en hetgeen hij doet. Niemand kan iets handelen vanuit een ander leven dan

vanuit het zijne; alle dingen van het leven van hem zijn uitwerkingen; en daarom is het eender.

In de geestelijke wereld worden alle aandoeningen op verschillende wijze uitgebeeld, zooals boomen, tuinen, gevogelten, dieren; in deze dingen verschijnt het beeld van den mensch, als er het meest van binnen wordt ingeschouwd; zij zijn de uitbeeldende dingen van hem.

In één woord, het beeld van den mensch is in alle en de afzonderlijke dingen van hem.

[KANTTEEKENING:] Er is de erbarming der naastenliefde, er is de mildheid der naastenliefde, er is de vriendschap der naastenliefde, er is de welwillendheid der naastenliefde, er is de bescheidenheid der naastenliefde; in één woord, alle deugden zijn de naastenliefde, maar zij komen onder een anderen naam, aldus onder een andere gedaante.

6. Dat de naaste geliefd kan worden vanuit niet-naastenliefde, en dit is evenwel, in zich geschouwd, niet den naaste liefhebben.

Dat voorbeelden toelichten. Een boos mensch kan een goed mensch liefhebben, en dan heeft hij in zich het goede niet lief; een mensch kan zeggen van een heiden die zegt dat hij het werk van hem getrouw zal doen omdat God het aldus wil: Dezen kan een goddelooze liefhebben. Iemand die het vaderland niet liefheeft, kan, wanner hij iemand hoort spreken en weet dat hij het vaderland liefheeft, hem als het ware liefhebben; hij luistert naar hem, zeggende, hij is goed vanuit het hart, hij spreekt vanuit liefde, hem gehoor gevende; ik heb een honderdtal hooren gehoorgeven aan een man over wien de roep ging dat hij het vaderland liefhad, en nauwelijks tien onder hen waren er die het vaderland liefhadden; het kan, in dien iemand een prediker hoort, en zegt dat hij spreekt vanuit God, vanuit den ijver voor die zielen; en zij die God in het geheel niet liefhebben, en die nets gelooven, worden nochtans als zij die dingen hooren, aangedaan, prijzen hem, hebben hem lief, zenden hem gaven. Elke oprechte wordt geliefd vanuit de onoprechten, elke ware wordt geliefd vanuit de leugenaars, de getrouwe door den ongetrouwe, de kuische die de echtgenoot liefheeft, door de onkuischen, en zoo voort.

Maar dit geschiedt bij ieder mensch als hij in de gemeene denking is; zoodra echter deze gemeene doorvatting vergaat, vergaat het licht; hetgeen geschiedt als hij de zaak onder den blik van de lagere denking laat gaan, en denkt of het al dan niet zoo is; in deze denking vloeit het licht in vanuit den mensch

of de wereld, in de gemeene echter vloeit het licht in vanuit den Hemel. Bit vloeit in het verstandelijke des menschen bij voortduur in, als hij zich slechts niet neerlaat in zijn licht; dan bluscht hij het licht des Hemels uit, indien hij zoodanig is. Allen hebben de gemeene doorvatting van het ware; maar de liefde van het lagere werpt den mensch neer vanuit het hooge in de doorvatting vanuit het eigene; deze doorvatting is materieel, en zij heeft gemeenschap met het gezicht van het oog; zij is phantasie of verbeelding.

7. Dat wie den naaste liefheeft vanuit de naastenliefde in zich, den naaste liefheeft.

Die verbindt zich met het goede van hem, en niet met de persoon; en daarom heeft hij, indien de persoon uit het goede terugtreedt, hem niet lief; en die verbinding is de geestelijke verbinding, omdat de naaste in de geestelijke idee het goede is.

En daarom zal de mensch, opdat hij den naaste liefhebbe, de naastenliefde in den vorm zijn.

VI. Dat de mensch geboren is opdat hij de naastenliefde worde, en hij kan haar niet worden tenzij hij voortdurend den naaste het goede des nuts doet vanuit de aandoening en het verkwikkelijke.

De algemeene uiteenzetting in deze orde:

1. Dat het gemeene goede bestaat vanuit de goede dingen des nuts welke de afzonderlijken betrachten; en dat de goede dingen des nuts welke de afzonderlijken betrachten, blijven bestaan vanuit het gemeene goede.
2. Dat de bedieningen, de functies, de werkkringen, en de verschillende ambten de goede dingen des nuts zijn welke de afzonderlijken betrachten, vanuit welke het gemeene goede bestaat.
3. Dat alle werkkringen en ambten naar de goede dingen des nuts beschouwd in het koninkrijk, den staat, en de burgerij, den vorm maken welke overeenstemt met den hemelschen vorm.
4. Dat zij ook den vorm maken welke overeenstemt met den menschelijken vorm.
5. Dat in dezen vorm een ieder een goede des nuts is volgens den omvang van zijn werkring en ambt.

1. Dat het gemeene goede bestaat vanuit de goede dingen des nuts welke de afzonderlijken betrachten, en dat de goede dingen des nuts welke de afzonderlijken betrachten, blijven bestaan vanuit het gemeene goede.

Zij worden goede dingen des nuts geheeten, omdat alle goede dingen welke der liefde jegens den naaste of der naastenliefde zijn, nutten zijn; en alle nutten zijn goede dingen, welke met één woord de goede dingen des nuts worden genoemd; zij worden ook vruchten des nuts geheeten.

Dat elk mensch geboren is opdat hij nut doe, is bekend, en dat hij nutten doe aan anderen; wie dit niet doet wordt ook een onnuttig lid geheeten, en hij wordt verworpen; eveneens is hij het, die voor zich alleen nutten doet, hoewel hij niet aldus geheeten wordt; en daarom wordt in een goed ingerichten staat daarin voorzien dat niet iemand onnuttig is; indien hij onnuttig is, wordt hij tot eenig werk aangezet, ook de bedelaar, indien hij gezond is.

De kleine kinderen en de knapen zoolang zij onder de voedsters en de meesters zijn, doen weliswaar de goede dingen des nuts niet, maar nochtans leeren zij ze doen, en zullen ze ten doel hebben; zoo is het goede des nuts in het doel. Opdat een huis gebouwd worde, moeten eerst de materialen worden verschaft, en het fundament gelegd, en de wanden opgericht, en zoo wordt ten slotte in hetzelfde gewoond; het goede van het huis is de bewoning.

Het gemeene goede bestaat vanuit deze dingen: dat in het gezelschap of het koninkrijk, 1. het Goddelijke bij hen. zij; 2. het gerechte bij hen zij; 3. het zedelijke bij hen zij; 4. het naarstige, het kundige, het rechtschapene bij hen zij; 5. de noodzakelijke dingen des levens zijn; 6. de noodzakelijke dingen van de werken zijn; 7. de noodzakelijke dingen van de bescherming zijn; 8. toereikendheid van hulpmiddelen zij, omdat daaruit die drie noodzakelijke dingen zijn.

Vanuit die dingen is het gemeene goede, en dat komt niet vanuit die dingen zelf maar vanuit de afzonderlijken daar, en door de goede dingen des nuts welke de afzonderlijken betrachten, zoodat het Goddelijke ook daar zij door de bedienaren, en het gerechte door de magistraten en de rechters, zoo het zedelijke door het Goddelijke en het gerechte, zoo de noodzakelijke dingen door de werken en den handel, en zoo voort.

Het is bekend dat elk gemeene is vanuit de bijzondere dingen; daaruit wordt het het gemeene genoemd; hoedanig dus de deelen zijn, zoodanig is het gemeene; een tuin in het gemeene is hoedanig de boomen en de vruchten ervan zijn; weiden in het gemeene zijn hoedanig de gewassen zijn; velden zijn in het gemeene hoedanig de korrel is met de kruiden en bloemen; een schip in het gemeene is hoedanig alle dingen ervan zijn, welke verscheidene zijn; de orde tusschen de deelen en het hoedanige der deelen maakt dat het gemeene volmaakter of onvolmaakter is.

Dat de goede dingen des nuts welke de afzonderlijken betrachten, blijven bestaan vanuit het gemeene, is bekend; want ieder trekt zijn goede des nuts vanuit het gemeene; alle noodzakelijke dingen des levens, voorts der werken, der bescherming, en de hulpmiddelen door welke de noodzakelijke dingen worden verschaft, zijn daaruit; want onder het gemeene wordt niet slechts verstaan de burgerij en het gezelschap ervan, maar ook een gebied en eveneens het koninkrijk; maar deze dingen zullen, omdat zij van ruimen omvang zijn, duidelijker blijken in de volgende dingen; omdat er vele verscheidenheden zijn, welke evenwel met die wet samenstemmen.

2. Dat de bedieningen, de functies, de werkkringen, en de verschillende werken de goede dingen des nuts zijn welke de afzonderlijken betrachten, vanuit welke het gemeene goede bestaat.

Onder de bedieningen worden verstaan de priesterschappen en de taken ervan; onder de functies worden verstaan de verschillende werkkringen, welke burgerlijk zijn; en onder de ambten worden verstaan de werken, als van werkmeesters, welke verscheidene zijn; onder de werkkringen worden

verstaan verschillende beoefeningen, bezigheden, en huisdiensten; vanuit deze vier bestaat de staat, of het gezelschap.

Wie in de bedieningen zijn staan daarvoor dat het Goddelijke daar zij; de verschillende functies, welke burgerlijk zijn, dat het gerechte daar zij, en ook dat het zedelijke er zij, voorts het naarstige, het kundige, en het rechtschapene; de verschillende ambachtslieden dat er de noodzakelijke dingen des levens zijn; ook de handelaren dat er de noodzakelijke dingen der werken zijn; de soldaten dat er bescherming zij; en deze laatste dingen vooral opdat er toereikendheid van hulpmiddelen zij; en voorts de boeren.

Dat volgens de goede dingen van alle hoedanigheid, volgens de beijveringen, de beoefeningen, het gemeene goede is, kan ieder weten.

3. Dat alle werkkringen en ambten naar de goede dingen des nuts beschouwd, den vorm maker welke overeenstemt met den hemelschen vorm.

De hemelsche vorm is zoodanig dat een ieder daar in eenige bediening, eenige functie, in eenigen werkkring of ambt, en in een werk is. Alle hemelsche gezelschappen zijn zoodanig, opdat geen onnuttig zij. Wie niets werkt, wie wil leven in lediggang, of alleen converseeren, wandelen, en slapen, hij wordt daar niet geduld. Alle dingen daar zijn aldus geordend dat hun volgens het nut een plaats wordt toegewezen dichter tot het middelpunt of verder van het middelpunt; hoe dichter bij het middelpunt, des te prachtiger paleizen; hoe verder van het middelpunt, des te minder prachtige; anders in het oosten, westen, zuiden, en noorden; ieder wordt als hij in het gezelschap komt, in zijn werkkring ingewijd, en hem wordt een met zijn werk overeenstemmend huis aangewezen; elk gezelschap is een reeks van aandoeningen in alle orde.

Een ieder wordt daar verlustigd vanuit zijn ijver; het verkwikkelijke van hem is daaruit; zij schuwen de lediggangen zooals iemand de pest schuwt; de oorzaak is deze dat een ieder daar zooals vanuit de liefde des nuts zijn werk doet, aldus heeft hij de verkwikkelijke dingen des harten; het gemeene vloeit in hem in. Zoo is het vanuit het hemelsch gezelschap in de eerste plaats te weten gegeven dat niet slechts de afzonderlijken geordend volgens de verscheidenheden der aandoeningen het gemeene goede maken, doch dat ieder vanuit het gemeene zijn goede trekt.

Het is eender op aarde; want zoo stemt het aardsch gezelschap overeen met het hemelsch gezelschap; en wanneer het overeenstemt, zijn deze dingen daar. Het Goddelijke is er, het gerechte is er, het zedelijke en het rechtschapene

is er, het wijze is er, het naarstige is er; het gemeene blaast die dingen den afzonderlijken in, wanneer het deel, hetwelk de Engel is, in de naastenliefde is. De noodzakelijke dingen des levens en der werken, en eveneens de weelde, en in de eerste plaats de verkwikkelijkheid en de gelukzaligheid worden hem gegeven vanuit het gemeene zooals de naastenliefde is.

Maar dit wordt niet geweten op aarde waar ieder het verkwikkelijke en het heilrijke stelt in eeren en in schatten; wie dit doen op aarde, worden minderwaardig en arm, en vertoeven in de hellen; doch wie zich op eenig werk toelegt vanuit de aandoening der naastenliefde, die komt in het hemelsch gezelschap.

De functies, werkkringen, en werken zijn daar ontelbaar, alle geestelijk, en deze kunnen weliswaar beschreven worden, maar niet zoo bevattelijk.

4. Dat zij ook den vorm maken welke overeenstemt met den menschelgken vorm.

Het is evenzoo in het menschelijk lichaam: daar zijn alle dingen goede dingen des nuts in den volmaaktsten vorm; en omdat zij in den volmaaktsten vorm zijn, worden zij als één gevoeld; zij zijn evenwel alle verschillend, en in elk verschillende zijn zij verschillend in hun reeks en in hun orde; het zijn de zinzetels welke er vijf zijn, het zijn de ingewanden welke er vele zijn, het zijn de organen der verwekking, welke ook verscheidene zijn in het eene en het andere geslacht, het zijn de uitwendige leden, het zijn nog meer dingen welke des gemoeds zijn, dit is, welke des wils en des verstands zijn.

De algemeene dingen in het lichaam zijn het hart en de long; de bewegingen van deze vloeien in alle dingen des lichaams, zoowel de organen als de ingewanden en de leden, in. In het gemoed zijn de wil en het verstand de gemeene dingen. Deze gemeene dingen daar schouwen de afzonderlijke dingen als hun deelen vanuit welke het blijft bestaan, en de deelen schouwt het gemeene vanuit welke het ontstaat.

Alle, dingen daar zijn vanuit het nut, in het nut, en tot het nut gevormd; zij zijn alle vormen des nuts.

In het animale lichaam is de regeeringsvorm zoodanig dat elk ding zijn taak trekt vanuit het gemeene, en hij ervoor waakt dat het gemeene aan elk ding geeft dat het blijve bestaan. Het hart geeft het bloed aan de afzonderlijke dingen in het gansche lichaam; en elk ding neemt naar behoefte zijn hoedanige op, en elk voegt vanuit het zijne in; in één woord, het is een wonderbaarlijke vorm.

De hemelsche vorm des nuts is daar; hetgeen daaruit wordt bevestigd dat elk hemelsch gezelschap is zooals een mensch; het verschijnt ook zooals een mensch; de nutten daar maken dien mensch, omdat de vorm van het hemelsch gezelschap overeenstemt met den vorm van het animale lichaam naar de nutten.

De hemelsche vorm is in kleinsten en in grootsten een mensch; vandaar is de algeheele Hemel een Mensch, elk gezelschap is een mensch, iedere Engel is mensch; de oorzaak is omdat de Heer vanuit Wien de Hemel is, de Mensch is.

5. Dat in dezen vorm een ieder een goede des nuts is volgens den omvang van den werkkring of het ambt.

De naastenliefde is niet iets anders dan de aandoening van het ware vanuit het goede, en de aandoening van het ware vanuit het goede is de aandoening van het nut; want tenzij de aandoening van het ware vanuit het goede daad wordt, vergaat zij; en de daad daaruit is het nut.

Het echte ware, waarvan de aandoening de naastenliefde is, schouwt niet iets anders dan het leven met den naaste; en daarom is de aandoening van het ware vanuit het goede niet iets anders; het goede vanuit hetwelk de aandoening is, is willen doen, en willen weten om het doen; anders is het niet het echte goede vanuit hetwelk het ware is.

Wanneer dus de mensch een nut is, of een goede des nuts, is hij ook naastenliefde.

En dan wordt de mensch de naastenliefde in den vorm geheeten; ook is hij het beeld ervan; alle dingen in dien mensch zijn der naastenliefde; want wanneer de mensch zelf nut ademt in het gemeene, ademt hij dat ook in elk bijzondere; het leven van hem en de ziel van hem wordt liefde des nuts, of aandoening des nuts.

En dan schouwt de mensch van binnen tot den Heer, en uiterlijk tot zijn werk.

6. Dat de mensch geboren is opdat hij de naastenliefde worde; en hij kan niet de naastenliefde worden tenzij hij voortdurend den naaste het goede des nuts doet vanuit de aandoening en het verkwikkelijke ervan.

In het volgende artikel zal worden gezegd hoe de mensch voortdurend den naaste het goede des nuts heeft te doen, en dit vanuit de aandoening en het verkwikkelijke ervan.

Wie de naastenliefde stelt in de alleene weldaden, kan hetzelfde niet voortdurend doen.

En tenzij voortdurende nutten geschieden, geschiedt een onderbreking; en in dezen tusschentijd kan hij afwijken tot alle lief den en de begeerigheden daaruit, en zoo niet slechts de naastenliefde schorsen, maar ook van die dingen afgetrokken worden; zoo vergaat de naastenliefde vanuit haar tegenovergestelden; en hij dient twee heeren.

De mensch kan ook het goede des nuts doen vanuit de aandoening van de glorie, van de eer, en van het gewin, en vanuit de verkwikkelijke dingen van deze; en dan is het niet naastenliefde, maar het is begeerigheid; aldus is hij niet een vorm des Hemels, maar is hij een vorm der hel; ook in de hel wordt ieder gedwongen een goed werk te doen, maar niet vanuit de aandoening ervan; hij wordt ertoe gedwongen.

VII. Dat elk mensch die tot den heer schouwt en de booze dingen als zonden schuwt, indien hij oprecht, gerecht, en getrouw het werk verricht hetwelk van den werkring en van het ambt van hem is, de vorm der naastenliefde wordt.

Dit volgt als gevolgtrekking vanuit de voorgaande wet dat de mensch geboren is opdat hij de naastenliefde worde, en hij kan niet de naastenliefde worden tenzij hij voortdurend het goede des nuts doet vanuit de aandoening en het verkwikkelijke; en daarom is de mensch als hij oprecht, gerecht, getrouw het werk verricht hetwelk van den werkring of het ambt van hem is, vanuit de aandoening en het verkwikkelijke ervan, aanhoudend in het goede des nuts, niet slechts jegens het gemeene of het publieke, maar ook jegens particulieren en private personen; maar dit kan hij niet tenzij hij schouwt tot den Heer en de booze dingen als zonden schuwt; want, als boven werd getoond, het eerste der naastenliefde is tot den Heer schouwen en de booze dingen als zonden schuwen, n. 8; en het tweede der naastenliefde is de goede dingen doen; en de goede dingen welke hij doet, zijn de goede dingen des nuts welke hij iederen dag doet; en als hij ze niet doet, denkt te doen; het is de innerlijke aandoening welke innerlijk blijft, en dat verlangt. Daaruit is het dat hij voortdurend in het goede des nuts is, van den morgen tot den avond, van jaar tot jaar, van den eersten leeftijd tot het einde des levens. Anders kan hij niet de vorm, dit is, het receptakel van de naastenliefde worden.

Nu zal gesproken worden over de naastenliefde bij den priester, bij den magistraat, en bij de ambtenaren onder hen, bij den rechter, bij den leider des legers, en bij de officieren onder hen, ook bij den gewonen soldaat, bij den handelaar, bij den werkman, bij den boer, bij den scheepskapitein en den matroos, bij de huisbedienden.

DE NAASTENLIEFDE BIJ DEN PRIESTER. Indien hij tot den Heer schouwt en de booze dingen als zonden schuwt, en oprecht, gerecht, en getrouw het hem opgelegde werk der bediening doet, doet hij het goede des nuts aanhoudend, en wordt hij de naastenliefde in den vorm. Maar hij doet het goede des nuts of het werk der bediening oprecht, gerecht, en getrouw dan, als hem het heil der zielen aandoet; en zooals dit hem aandoet, aldus doen hem de ware dingen aan, omdat hij door die de zielen tot den Hemel zal leiden; en hij leidt de zielen door de ware dingen tot den Hemel dan, wanneer hij hen tot den Heer leidt. Het is dan de liefde van hem, toegewijd die dingen vanuit het Woord te leeren, omdat hij, als hij die dingen leert vanuit het Woord, die dingen leert vanuit den Heer. Want de Heer is niet slechts het Woord, JOH. 1

: 1, 2, 14, maar Hij is ook de Weg, de Waarheid, en het Leven, JOH. XIV: 6; en Hij is de Deur; en daarom is wie door den Heer als de Deur tot den schapenstal binnentreedt, de goede herder; doch wie niet door den Heer als de Deur tot den schapenstal binnentreedt, die is de booze herder, welke een dief en een roover wordt geheeten, JOH. X: 1—9.

DE NAASTENLIEFDE BIJ DE MAGISTRATEN. Onder magistraten worden de hoogsten in de koninkrijken, de staten, de provincies, de burgerijen, de gezelschappen verstaan, over welke zij de rechtsmacht hebben in de burgerlijke dingen. Ieder van hen in zijn plaats, indien hij tot den Heer schouwt, en de booze dingen als zonden schuwt, en oprecht, gerecht, en getrouw het werk van zijn overuitstekende functie doet, doet het goede des nuts aan het gemeene en aan de afzonderlijken in het gemeene aanhoudend, en hij wordt de naastenliefde in den vorm; en dit geschiedt als hem het goede der ondergeschikten of der burgers aandoet; en als dit hem aandoet, doet het hem aan te zamen met de wijzen en de God vrezenden, om wetten des nuts te bekrachtigen, zorg te dragen dat zij gehandhaafd worden, en onder die te leven allereerst; voorts om onder zich inzichtsvolle en te gelijk goed willende ambtenaren over de menigten aan te stellen, door wie onder het toezicht van hem gericht en gerechtigheid regeere, en het gemeene goede bij voortduur vervolmaakt worde. Hij zal zich beschouwen als den hoogste in de orde van de den anderen van dienst zijoden, en dus niet als het hoofd, aangezien het hoofd alle dingen zijns lichaams leidt vanuit de liefde en wijsheid in zich; en de Liefde en Wijsheid in zich is de Heer alleen, uit Wien ook hij als een knecht zal geleid worden.

DE NAASTENLIEFDE BIJ DE AMBTENAREN ONDER HEN. Onder de ambtenaren onder de magistraten worden zij verstaan die door hen zijn aangesteld over de menigten om verschillende noodzakelijke en nuttige functies te vervullen. Ieder van hen, indien hij tot den Heer schouwt en de booze dingen als zonden schuwt, en oprecht, gerecht, en getrouw het werk van zijn werkkring doet, wordt de naastenliefde in den vorm, omdat hij de goede dingen des nuts aanhoudend doet, als hij in het ambt is, en eveneens als hij niet in het ambt is; want dan zetelt de aandoening van te doen in den animus van hem, en de aandoening van de goede dingen des nuts doen is de naastenliefde in haar leven. Het nut doet hem aan, en niet de eer tenzij om het nut. Er is een zeker minder gemeen goede onder iederen ambtenaar, volgens den omvang van het ambt van hem, hetwelk ondergeschikt is aan het grootere en grootste gemeene goede, hetwelk van het koninkrijk of van den staat is. Een ambtenaar die naastenliefde is, behartigt het minder gemeene goede hetwelk van de

afdeeling van hem is, en zoo het grootere en grootste, als hij oprecht, gerecht, en getrouw zijn werk doet. Bovendien is het iets eenders met den ambtenaar zooals met den magistraat, over wien werd gehandeld, slechts met het verschil hetwelk er is tusschen het grootere en het kleinere, het breede en het beperkte, het uitgestrekte tot nutten in het algemeen en het uitgestrekte tot nutten in het bijzondere; behalve dat dit van dat afhangt, zooals een dienstbaarheid.

DE NAASTENLIEFDE BIJ DE RECHTERS. Indien zij tot den Heer schouwen en de booze dingen als zonden schuwen, en gerichtten der gerechtigheid doen, worden zij naastenliefden in den vorm, omdat zij goede dingen des nuts doen zoowel aan het gemeene als aan de afzonderlijken in het gemeene, aldus aan den naaste; en zij doen die aanhoudend als zij rechten, ook als zij niet rechten, omdat zij denken vanuit het gerechte; zij spreken ook vanuit het gerechte, en zij doen vanuit het gerechte; want het gerechte is der aandoening van hen, en in den geestelijken zin is het de naaste. Hij recht allen vanuit het gerechte en tegelijk het billijke, omdat zij niet gescheiden kunnen worden; dan recht hij ook vanuit de wet, omdat elke wet het een en het ander ten doel heeft; en zoo beslecht hij het geschil, als een listige tracht den zin der wet te verdraaien. In het rechten de vriendschap in aanmerking nemen, of een geschenk, of de verwantschap, of het aanzien, of een ander ambtsvoordeel dan opdat ieder die volgens de wetten leeft beschermd zij, rekent hij voor zonde; en eveneens indien hij gerecht recht, en de gerechtigheid niet in de eerste plaats maar in de tweede is. De gerichtten van een rechter met gerechtigheid zijn alle der naastenliefde, ook als hij den schuldigen boezen boete of straf oplegt; want zoo verbetert hij hen, en treft voorzorgsmaatregelen opdat zij den schuldeloozen anderen, die de naaste zijn, niet boosdoen; want hij is zooals een vader die, indien hij zijn kinderen liefheeft, ze kastijdt als zij booze dingen doen.

DE NAASTENLIEFDE BIJ DEN LEIDER DES LEGERS. Onder den leider des legers wordt de hoogste ervan verstaan, hetzij het de koning is, hetzij de opperleider, hetzij een door hen aangestelde leider, die het opperbevel voert. Die doet, indien hij tot den Heer schouwt en de booze dingen als zonden schouwt, en indien hij oprecht, gerecht, en getrouw handelt in de zaken van, zijn leiderschap en regeering, de goede dingen des nuts welke de goede dingen der naastenliefde zijn; en omdat hij voortdurend die overdenkt, zich voor die beijvert, en die uitoefent, wordt hij de naastenliefde. Hij heeft, indien hij koning is of opperleider, niet den oorlog lief maar den vrede, en hij heeft dien voortdurend lief in den oorlog; hij gaat den oorlog niet aan dan terwille van de bescherming van het vaderland, aldus is hij niet aanvaller maar verdediger; daarna echter, wanneer de oorlog is aangegaan, is hij ook aanvaller als

de aanval de verdediging is. In de gevechten is hij, indien hij niet anders geboren is, dapper en kloek; na het gevecht is hij mild en mededoogend; in de gevechten wil hij, indien hij kan, een leeuw zijn, na het gevecht echter een schaap. Van binnen juicht hij niet over de ineenstorting der vijanden en over de eer der overwinning, maar over de bevrijding des vaderlands en der zijnen daar van den inval der vijanden, en van het verderf of den ondergang dientengevolge. Hij handelt voorzichtig, hij draagt getrouw zorg voor zijn leger zooals een gezinsvader voor de kinderen en de bedienden, hij heeft hen lief, ieder naarmate hij zijn werk oprecht en kloek doet; behalve eendere dingen meer. De listigheid is bij hem niet listigheid maar voorzichtigheid.

DE NAASTENLIEFDE BIJ DE OFFICIEREN ONDER DEN LEIDER DES LEGERS. Ieder van hen kan de naastenliefde worden, dit is, een Engel des Hemels, indien hij tot den Heer schouwt en de booze dingen als zonden schuwt, en het werk van zijn bevelvoering oprecht, gerecht, en getrouw verricht; want zoo verrichten ook zij voortdurend de goede dingen des nuts welke der naastenliefde zijn; want de gemoederen van hen zijn daarin, en als het gemoed voortdurend in de goede dingen des nuts is, wordt dat de vorm der naastenliefde. Het vaderland is voor hem de naaste; in de geestelijke idee is hij de bescherming ervan, en de veiligheid voor overval en uitmoording; hij juicht niet liegende uit verdienste die er niet is, noch uit verdienste; hij denkt dat dit verplichting is, welke hem tevreden van animus maakt, en niet snoevend. In den oorlog heeft hij de soldaten onder zich lief volgens de kloekheid van hen, de oprechtheid, en de gehoorzaamheid, hij draagt zorg voor hen, hij wil hun goed zooals aan zich; want zij zijn de offers voor de glorie des nuts van hem; want de glorie des nuts en de glorie der eer is voor de officieren; voor hen die naastenlief den zijn, is het de glorie des nuts, en niet de glorie der eer. De overige dingen bij hem zijn eender aan die welke bij den leider des legers zijn, over wien gehandeld werd, met een verschil volgens den omvang van de bevelvoering. Ik heb zoodanige officieren in den hoogerem Hemel gezien, en ik heb officieren die niet zoodanig waren, in de hel gezien.

DE NAASTENLIEFDE BIJ DEN GEWONEN SOLDAAT. Hij wordt, indien hij tot den Heer schouwt en de booze dingen als zonden schuwt, en zijn werk oprecht, gerecht, en getrouw doet, eveneens de naastenliefde, en voor zoover hij het liefheeft, is er niet een onderscheid van personen; want hij is afkeerig van ongerechte uitplunderingen, hij verafschuwt ongerecht bloedvergieten; anders in de gevechten; dan is hij van dit niet afkeerig, omdat hij daarover niet denkt, maar over den vijand als vijand, die zijn bloed wil. De woede wijkt als hij den klank hoort van de trommel dat de slachting gestaakt moet

worden. De gevangenen na de overwinning beschouwt hij als den naaste volgens het hoedanige van het goede van hen. Voor het gevecht verheft hij den animus tot den Heer, en beveelt zijn leven in de hand van Hem; en nadat hij dit gedaan heeft, laat hij den animus uit de verheffing neder in het lichaam, en wordt dapper, terwijl nochtans in den animus van hem boven de dapperheid de denking aan den Heer terugblijft, welke hem dan niet bewust is; en indien hij dan sterft, sterft hij in den Heer, indien hij leeft, leeft hij in den Heer.

DE NAASTENLIEFDE BIJ DEN HANDELAAR. Hij wordt, indien hij tot den Heer schouwt en de booze dingen als zonden schuwt, en zijn handel oprecht, gerecht, en getrouw doet, de naastenliefde. Hij handelt vanuit een zooals eigene voorzichtigheid, maar nochtans vertrouwt hij op de Goddelijke Voorzienigheid; en daarom geeft hij den moed niet op in rampspoeden, noch is hij hoogmoedig in de successen; hij denkt over den dag van morgen, en nochtans denkt hij niet daarover; hij denkt over den dag van morgen wat en hoe hij doen zal; maar hij denkt niet over den dag van morgen omdat hij de toekomstige dingen aan de Goddelijke Voorzienigheid en niet aan de eigen voorzichtigheid toeschrijft; ook zijn voorzichtigheid schrijft hij aan dezelfde toe. Hij heeft den handel lief als het principale van zijn werkkring, en het geld als het instrumentale ervan, en dit maakt hij niet het principale en dat het instrumentale, zooals de meesten van de Joden doen. Zoo heeft hij het werk lief, hetwelk in zich het goede des nuts is, en niet de middelen boven dat; weliswaar onderscheidt hij deze dingen niet aldus, maar nochtans worden zij aldus onderscheiden als hij tot den Heer schouwt en de booze dingen als zonden schuwt; want hij schuwt de gierigheid, welke een booze is en de wortel van meerdere booze dingen; hij heeft het gemeene goede lief als hij zijn goede liefheeft, omdat in dit dat schuilt, zooals de wortel van een boom welke zich verbergt onder de aarde, vanuit welchen hij evenwel groeit en bloeit en vrucht draagt; niet dat hij daaraan geeft vanuit het zijne behalve de dingen waartoe hij verplicht is, maar omdat het publieke goede eveneens het goede van de medeburgers is, want daaruit bestaat het, en dezen heeft hij lief vanuit de naastenliefde waarvan hij de vorm is. Niemand kan de bij zich verborgen dingen der naastenliefde kennen, omdat hij die niet ziet, maar de Heer ziet ze.

DE NAASTENLIEFDE IS BIJ DE WERKLIEDEN. Onder werklieden worden verstaan de arbeiders en de ambachtslieden van verschillend geslacht. Dezen worden, indien zij tot den Heer schouwen en de booze dingen als zonden schuwen, en hun werken oprecht, gerecht, en getrouw doen. de vormen der naastenliefde, ieder zooals hij zijn werk liefheeft, en zich daarvoor beijvert;

want de werken van hen zijn de goede dingen des nuts, den naaste van dienst zijnde voor de verschillende noodzakelijkheden en nuttigheden, als voor voedsel, kleeding, woning, beveiliging, instandhouding, verkwikkelijkheid, en verscheidene andere dingen, en zij zijn de voordeelen van den staat. Ieder is, zooals hij zijn gemoed richt op zijn werk en arbeid vanuit de liefde ervan, daarin wat betreft de aandoening en de denking daarover; en voor zooveel als hij daarin is, voor zooveel wordt hij afgehouden van ijdele dingen te denken en lief te hebben, en daarna uit den Heer ertoe geleid de goede dingen te denken en lief te hebben, en eveneens de middelen tot het goede te denken en lief te hebben, welke de ware dingen zijn; anders hij die niet door eenig werk in beslag is genomen. Elk werkmans die tot den Heer schouwt en de booze dingen als zonden schuwt, schuwt den lediggang, omdat deze des duivels oorkussen is; hij schuwt de onoprechtheid en het bedrog, en hij schuwt de zwelgerijen en de onmatigheid; hij is toegewijd, oprecht, sober, tevreden met zijn lot, en hij doet het werk voor den naaste zooals voor zich, omdat hij bij het doen van zijn werk zich en hem liefheeft in gelijken graad.

DE NAASTENLIEFDE BIJ DE BOEREN. De boeren of landbouwers en wijngaardeniers worden, indien zij tot den Heer schouwen en de booze dingen als zonden schuwen, en hun werk oprecht, gerecht, en getrouw doen, naastenliefden naar hunne geesten, en zij zijn na den dood als zij geesten worden, in den vorm der naastenliefde, en die vorm is de menschelijke vorm, in welken allen na den dood zijn. Die zoodanige boeren staan des morgens vroeg op, ordenen het werk, besteden ijver aan hun arbeid, onvermoeid in het werk, en verheugd van het werk. Na het werk zijn zij economisch, sober, waakzaam; thuis met de hunnen handelen zij vanuit het gerechte, buiten met anderen vanuit het oprechte; zij schouwen de burgerlijke wetten der gerechtigheid, zoodanig als zij van den Dekaloog zijn, als Goddelijk, en houden die. Zij hebben hun akkers en hun wijngaarden lief omdat zij de opbrengsten liefhebben, en de opbrengsten omdat zij zegeningen zijn, en zij zeggen den Heer dank, en zoo schouwen zij bij voortduur tot den Heer.

DE NAASTENLIEFDE BIJ DE SCHEEPSKAPITEINS. Scheepskapiteins, aan wie schepen en de koopwaren daarin zijn toevertrouwd, of die ze bezitten, worden ook naastenliefden, indien zij tot den Heer schouwen en de booze dingen als zonden schuwen, en hun werk oprecht, gerecht, en getrouw doen. Het werk van hen is een goede des nuts boven vele andere, omdat daardoor vergemeenschapping en als het ware verbinding geschiedt van de gansche wereld met de deelen ervan, en van de deelen met de gansche wereld; en dit uitstekende werk wordt het goede des nuts, hetwelk het goede der naastenliefde

is in hen, als zij vanuit hun wetenschap voorzichtig handelen, zich ijverig betoonen in waakzaamheid en soberheid opdat de reis welslage, zich niet driest aan gevaren blootstellen, den moed niet opgeven als zij onvoorzien daarin zijn, en daarna, behouden zijnde, den Heer lof en dank geven; gerecht en oprecht met de matrozen handelen, getrouw met de scheepsbezitters, gerecht met de buitenlanders bij wie het schip aanlegt; met de zeeroovers hebben zij niets van doen; zij zijn tevreden met hun bezoldigingen en met de winsten daarenboven vanuit het geoorloofde. Zij die op zee verkeerden, die naastenliefden zijn, omdat zij tot den Heer schouwen en de booze dingen als zonden schuwen, en hun werk oprecht, gerecht, en getrouw verrichten, bidden en psalmzingen des morgens en des avonds meer devoot dan zij die op het droge verkeerden; want zij vertrouwen meer dan dezen op de Goddelijke Voorzienigheid. Ik raad hun die op zee verkeerden aan dat zij na dezen tot den Heer bidden omdat Hijzelf is de God des Hemels en des lands en der zee, en niet een ander, JOH. III: 35; XVII: 12; MATTH. XI: 27.

DE NAASTENLIEFDE BIJ DE MATROZEN. Ook de matrozen worden naastenliefden indien zij tot den Heer schouwen en de booze dingen als zonden schuwen, als zij hun werk oprecht, gerecht, en getrouw doen; want als zij de booze dingen als zonden schuwen, dan schuwen zij den duivel, omdat de duivel het booze zelf is; en dan worden zij aangenomen uit den Heer; en de goede dingen welke zij dan doen, doen zij uit den Heer; en de goede dingen doen zij aanhoudend niet anders dan in hun werk hetwelk hun is opgelegd, zijnde het zeemanswerk. Dat werk is een goed werk, omdat het het goede des nuts is; en de liefde jegens den naaste of de naastenliefde hebben is niets anders dan het goede des mits doen. En wanneer zij den duivel schuwen en uit den Heer worden aangenomen, dan doen zij die booze dingen welke in den Dekaloog beschreven zijn, niet; dit is, zij dooden niet, zij plegen niet echtbreuk, zij stelen niet, zij getuigen niet valsch, want deze dingen doet niemand die den naaste liefheeft; want hij heeft den naaste niet lief die hem een zoodanigen haat toedraagt dat hij hem wil dooden; hij heeft den naaste niet lief die echtbreuk wil plegen met de echtgenoot van den ander; hij heeft den naaste niet lief die de goede dingen van hem wil stelen en rooven; hij heeft den naaste niet lief die valsch tegen hem getuigt, en zoo voort. Deze zijn de booze dingen, welke zij die tot den Heer schouwen voornamelijk schuwen; dan vreezen zij eveneens den dood niet, omdat zij indien zij sterven, in den Heer sterven, en in den Hemel komen; en daar heeft de een den ander lief zooals broeder en gezelschap den broeder en metgezelschap, en zij brengen wederzijdsche diensten. Ik vermaan ook de matrozen, zooals kort te

voren den scheepskapitein, tot den Heer te gaan en tot Hem te bidden, omdat niet een ander de God des Hemels, des lands, en der zee is.

DE NAASTENLIEFDE BIJ DE HUISBEDIENDEN. Zooals de heeren zoo worden de huisbedienden naastenliefden, dit is, Engelen, als zij tot den Heer schouwen en de booze dingen als zonden schuwen, en de werken van den huisbediende oprecht, gerecht, en getrouw verrichten. De werken van hen, welke de eigenlijke en aanhoudende goede dingen der naastenliefde zijn, zijn dat zij voor hun heeren klaar staan, hun wel willen, over hen niet kwaad spreken, even oprecht handelen in de afwezigheid van hen als in de aanwezigheid, het niet verfoeien te dienen, omdat iedereen, in welken graad van waardigheid hij ook zij, moet dienen; ook de koning zal den Heer dienen; en zooals ieder getrouw dient, zoo wordt hij uit den Heer geliefd en geleid; en voor zooveel als iemand schouwt tot den Heer en de booze dingen als zonden schuwt, dient hij vrijelijk, en niet gedwongen.

VIII. Dat de teekenen der naastenliefde alle dingen zijn welke van den eeredienst zijn.

Alle dingen welke der naastenliefde zijn hebben betrekking op het schouwen tot den Heer en het schouwen van de booze dingen als zonden, en de goede dingen des nuts doen welke van den werkring van een ieder zijn.

Alle dingen van den eeredienst echter zijn uitwendige dingen des lichaams en uitwendige dingen des gemoeds; de uitwendige dingen des lichaams geschieden door daden en door woorden; en de uitwendige dingen des gemoeds zijn die welke geschieden door den wil en door de denking, welke samenhangen met de uitwendige dingen des lichaams.

De uitwendige dingen des lichaams welke van den eeredienst zijn, zijn: 1. De tempels bezoeken; 2. De predikingen toelisteren; 3. Devoot psalmzingen, en op de knieën bidden; tot het Sacrament van het Avondmaal gaan; — voorts thuis: 1. Des morgens en des avonds bidden, ook aan de middag- en avondmalen; 2. Met anderen spreken over de naastenliefde en het geloof, en over God, den Hemel, het eeuwige leven, het heil; 3. Bij de priesters ook prediken, en eveneens afzonderlijk leeren; 4. En bij een ieder de kinderen en de knechten aangaande zoodanige dingen onderrichten; 5. Het Woord en boeken van onderrichting en van vroomheid lezen.

De uitwendige dingen des gemoeds welke van den eeredienst zijn, zijn: 1. Denken en mediteeren over God, over den Hemel, over het eeuwige leven, over het heil; 2. Bespiegelen over zijn denkingen en bedoelingen, of zij boos zijn of goed, en dat de booze uit den duivel zijn, de goede uit God; 3. Afkeerig zijn van gesprekken over onvrome, ontuchtige, en vuile dingen in zijn animus. 4. Behalve de denkingen zijn het ook de aandoeningen welke des menschen gezicht en zin bereiken.

Deze dingen worden uitwendig geheeten, omdat zij samenhangen met de uitwendige dingen des lichaams, en één maken.

Dat zoodanige dingen de uitwendige dingen van den eeredienst zijn, en dat de uitwendige dingen van den eeredienst de teekenen der naastenliefde zijn, zal in deze orde worden gezien:

1. Dat de naastenliefde zelf is in den inwendigen mensch, en het teeken van haar in den uitwendigen.
2. Dat wanneer de naastenliefde in den inwendigen mensch is, en dien maakt, dan alle dingen van den eeredienst welke in de uitwendige dingen geschieden, de teekenen van haar zijn.

3. Dat de eeredienst in den uitwendigen mensch, voortgaande vanuit de naastenliefde welke in den inwendigen is, voor de Engelen verschijnt zooals een vaandeldrager met een vaandel in de hand; doch dat de eeredienst in den uitwendigen mensch, niet voortgaande vanuit de naastenliefde in den inwendigen, voor de Engelen verschijnt zooals een toneelspeler met een brandend stuk hout in de hand.

1. Dat de naastenliefde zelf is in den inwendigen mensch, en het teeken van haar in den uitwendigen.

Dat er een inwendige en een uitwendige mensch is, is bekend; en dat de inwendige mensch de geest wordt genoemd en de uitwendige het vleesch, is ook bekend; omdat het wordt gezegd, en aan sommigen is bekend, dat er strijd is tusschen den geest, en het vleesch. De geest die met het vleesch strijdt, is de inwendige mensch die de naastenliefde is.

De inwendige mensch hoedanig hij is, kan zich niet voor den mensch openbaren tenzij door den uitwendigen; hij openbaart zich wanneer er strijd is met den uitwendigen; hij openbaart zich in de eerste plaats wanneer de mensch zich onderzoekt, en zijn booze dingen ziet, en die vanuit de erkentenis belijdt, en denkt over de boetedoening, en dan zijn booze dingen weerstaat, en zich moeite geeft een nieuw leven te leven.

Indien de mensch die dingen niet doet, is de inwendige mensch boos; doch indien hij die doet, is de inwendige mensch goed. Want de Heer werkt door den inwendigen mensch in den uitwendigen; en omdat dan het booze zetelt in den uitwendigen, geschiedt strijd; want in den uitwendigen mensch, welke het vleesch wordt geheeten, worden geesten vanuit de hel toegelaten, welke de duivel worden geheeten, en de Heer bij den mensch strijdt met hem; en indien de mensch ook zooals vanuit zich strijdt, overwint Hij; en voor zooveel als overwonnen wordt, voor zooveel is er plaats voor de goede dingen vanuit den inwendigen mensch om binnen te treden. Aldus wordt de mensch geleidelijk nieuw en wordt hij wederverwekt.

Al wat de inwendige mensch voortbrengt, en zichtbaar en waarneembaar in den uitwendigen doet verschijnen, wordt een teeken geheeten. Indien de naastenliefde is in den inwendigen, brengt hij voort dat de mensch nadenkt over de booze dingen bij zich, en die daadwerkelijk erkent en weet, en zoo voort. Indien hij dit niet doet, is het uitwendige van hem niet een teeken van de naastenliefde, en indien nochtans het uitwendige in eeredienst en vroomheid is, is het niet een teeken van de naastenliefde, maar is het

uitwendige naastenliefde zonder de inwendige naastenliefde, welke niet de naastenliefde is.

Onder een teeken wordt een aanwijzing en een betuiging verstaan dat iets is, omdat het teekent en beteekent, en aanwijst en getuigt.

Een inwendige zonder zijn teeken, zijn aanwijzing, is er niet; indien de naastenliefde in den inwendigen mensch of in den geest is, en die niet strijdt met den uitwendigen mensch en het vleesch van hem, vergaet de naastenliefde. Zij is zooals een bron van zuiver water; indien er niet een uitgang is, wordt zij gestremd; en dan houdt of de ader van haar op, of het water wordt rottend door de stremming. Elders vanuit het Woord over deze dingen meerdere bevestigingen.

[*Hier ontbreken twee bladen van het manuscript.*]

4. *Dat niemand wordt gezaligd door die weldaden, maar door de naastenliefde vanuit welke zij geschieden, en zoo door die welke in die weldaden is.* Die weldaden zijn buiten den mensch, doch de naastenliefde is binnen hem, en ieder wordt gezaligd volgens het hoedanige van het goede of van de naastenliefde in hem. Na den dood loopen de meesten die in de wereld over hun heil hebben gedacht, omdat zij zich dan levend zien, en hooren dat de Hemel en de hel zijn, ermee te koop dat zij goede dingen hebben gedaan, aan de armen hebben gegeven, de behoeftigen hebben bijgestaan, eenige giften hebben bijgedragen tot vrome nutten. Maar hun wordt gezegd: Vanuit welken oorsprong hebt gij die dingen gedaan? Hebt gij de booze dingen als zonden geschuwd? Hebt gij erover gedacht? Sommigen antwoorden dat zij geloof hebben gehad. Maar er wordt gezegd: Indien gij niet over de booze dingen als zonden bij u hebt gedacht, hoe zult gij geloof kunnen hebben gehad? Het geloof en het booze verbinden zich niet. En daarom wordt het leven van hem nagevorsch in de functie van hem, of hij om de faam, de eer, en het gewin als de principale goede dingen de nutten van zijn functie heeft gedaan, aldus om zich, of om den naaste. Zij zeggen dat zij in deze dingen niet zulk een onderscheid hebben gemaakt. Er wordt geantwoord: Indien gij tot God hebt geschouwd en de booze dingen als zonden hebt geschuwd, dan onderscheiden zich die twee vanzelf, omdat de Heer ze onderscheidt; en voor zooveel als zij dat niet hebben gedaan, hebben zij het vanuit het booze en niet vanuit het goede gedaan. De aandoening zelf van een ieder wordt in de geestelijke wereld vergemeenschap, en het wordt getoond hoedanig zij is; en hoedanig hijzelf is naar de aandoening, zoodanig zijn alle dingen welke

uit hem voortgaan. Zoo wordt hij heengeleid tot het gezelschap waar zijn aandoening is.

Zij, die in die weldaden of weldadige dingen alleen de naastenliefde stellen, verbinden zich, indien zij niet de naastenliefde in zich hebben, innerlijk met de helschen, en uiterlijk met de hemelschen; maar van een ieder wordt het uiterlijke afgenomen, en hij wordt overgelaten aan zijn innerlijke.

x. Dat de plichten der naasteliefde alle dingen behalve de bovenvermelde zijn, welke de mensch behoort te doen.

De plichten der naasteliefde zijn de belastingen voor de verschillende noodzakelijkheden en voor de verschillende nutten in den staat, welke den onderdanen en burgers zijn opgelegd; zij zijn de lasten, de kosten, en de uitgaven voor de verschillende noodzakelijkheden en nutten thuis, welke henzelf betreffen, de echtgenoot, de kinderen, de bedienden, de dienstmaagden, de werklieden, en die van dezen hunnerzijds; voorts eenige dingen welke door beloften plichten worden. Behalve deze dingen zijn er ook de burgerlijke welke der ondergeschiktheid, der gehoorzaamheid, der eer, en des omgangs zijn, welke plichten zijn te noemen omdat de mensch die behoort te doen. Maar deze en die in het bijzonder opsommen zou zijn een blad vullen. De verschillende dingen welke de wetten des koninkrijks opleggen, worden plichten der naasteliefde geheeten, omdat de naasteliefde die doet vanuit plicht, en niet vanuit goeddunken; en omdat de naasteliefde die beschouwt als nutten, doet zij die oprecht en bereidwillig. De oprechtheid en de bereidwilligheid der naasteliefde zijn in elken plicht van binnen bij hen die in de naasteliefde zijn; maar zoowel de oprechtheid als de bereidwilligheid zijn volgens de nutten welke zij in de plichten beschouwen, en eveneens volgens het beheer der nutten, hetwelk zij kennen.

Doch dezelfde plichten verschijnen bij hen die niet in de naasteliefde zijn, eender in de uitwendige dingen, maar zij zijn niet eender in de inwendige; want bij dezen is niet de oprechtheid noch de bereidwilligheid; en daarom bedriegen zij indien zij de wetten niet vreezen, of indien zij deze onder de eene of andere voorstelling kunnen ontduiken. Bij dezen zijn niet alleen die dingen welke boven werden vermeld, plichten, maar ook wetten der gerechtigheid; want zij houden deze vanuit de vrees voor straf en verlies van goeden naam, en deswege vanuit den plicht en niet vanuit de liefde van het gerechte, aldus niet vanuit de liefde van den naaste.

XI. Dat er verstrooiingen der naastenliefde zijn, welke de verschillende verkwikkelikheden en liefelikheden der zinnen des lichaams zijn, nuttig ter verfrissing van den animus.

Zoodanige dingen zijn conversaties, en dan keuvelarijen over verschillende zaken, publieke, private, huishoudelijke; voorts wandelingen, en dan de aanblik verkwikkelijk door de verschillende schoonheden en heerlijkheden van paleizen en huizen, en van boomen en bloemen in tuinen en wouden en velden, voorts van menschen, van de gevleugelde dieren, en van kudden; en eveneens schouwspelen van allerlei aard, welke zedelijke deugden, voorts gebeurtenissen waaruit iets van de Goddelijke Voorzienigheid opblinkt, uitbeelden. Deze en eendere dingen zijn voor den zin van het gezicht. Voorts de verschillende harmonieën van muziek en zang, welke den animus aandoen volgens de overeenstemmingen met de aandoeningen; en behalve die dingen gepaste schertsen welke den animus verruimen. Deze dingen voor den zin van het gehoor. Alsmede gastmalen, feestmalen, en een sameneten, en de verschillende vroolikheden dan; en bovendien spelen thuis, welke geschieden met dobbelsteenen, balletjes, kaarten; en eveneens bij bruiloften en bij feestelijke samenkomsten dansen. Deze en eendere dingen zijn verstrooiingen nuttig ter verfrissing van de animi; en bovendien verschillende soorten van handarbeid, welke het lichaam beweging geeft en den animus verstrooit van de werken van zijn functie; voorts ook het lezen van boeken waarin historische en dogmatische dingen zijn welke verlustigen; voorts het nieuws in de nieuwsbladen.

Deze dingen zijn de verstrooiingen van een ieder die in een werkkring of een ambt is; vandaar kunnen zij de verstrooiingen van de werkkringen of ambten worden geheeten; maar daadwerkelijk zijn het verstrooiingen van de aandoeningen vanuit welke ieder zijn ambt doet; in elk ambt is aandoening, en die spant den animus in, houdt het gemoed ingespannen in het werk of de beoefening; en dit wordt, tenzij het wordt ontspannen, afgestompt, en het verlangen ernaar verslapt; zooals het zout als het zijn zoutigheid verliest, waarvandaan het geen opwekking of prikkel heeft; en het is zooals een gespannen boog welke tenzij hij wordt ontspannen, de kracht verliest welke hij trekt uit zijn elasticiteit; desgelijks indien het gemoed langen tijd in eendere ideeën zonder afwisselingen wordt gehouden; zooals het gezicht des oogs als slechts een enkel subject of een enkele kleur aanhoudend wordt geschouwd; want het vergaat indien aanhoudend het zwarte of aanhoudend het roode, of aanhoudend het witte wordt geschouwd; zoo indien aanhoudend sneeuw

wordt geschouwd, het gezicht vergaat; doch het wordt verlevendigd door meerdere dingen, hetzij tegelijk hetzij opeenvolgend. Elke vorm verlustigt door zijn verscheidenheden, als een guirlande vanuit bontkleurige rozen, in een schoone reeks gerangschikt. Vandaar is het dat de regenboog liefelijker is dan het licht zelf.

Het aanhoudend met werk ingespannen gemoed haakt naar rust; en als dat tot rust komt, daalt het af in het lichaam, en zoekt daar zijn verkwikkelijke dingen overeenstemmende met de werkingen des gemoeds, welke het gemoed uitkiest volgens zijn innerlijken staat in de ingewanden des lichaams; de innerlijke dingen des lichaams putten hun verlustigingen voornamelijk vanuit de zinnen van het gezicht, het gehoor, den reuk, den smaak, en den tast, welke weliswaar uit de uitwendige dingen worden geput, maar zich nochtans inboezemen in de afzonderlijke dingen des lichaams, welke de leden en de ingewanden worden geheeten. Daarvandaan en niet ergens anders vandaan hebben zij de verkwikkelijkheden en liefelijkheden. De afzonderlijke vezels, en de afzonderlijke weefsels der vezels, de afzonderlijke haarvaten, en vandaar de algemeene vaten, en zoo alle ingewanden in het algemeen, trekken hun verrukkelijkheden; en deze wordt de mensch dan niet afzonderlijk gewaar, maar universeel, zooals één gemeene; maar zooals het gemoed des hoofds is in die, zoodanig zijn de verrukkelijkheden zuiver of onzuiver, geestelijk of natuurlijk, hemelsch of helsch; want van binnen in iedere gewaarwording des lichaams is de liefde des wils ervan met haar aandoeningen, en het verstand doet de verrukkelijkheden van die doorvatten; want de liefde des wils met de aandoeningen ervan maakt het leven van een ieder, en de doorvatting des verstands daaruit maakt de gewaarwording; daaruit zijn alle verkwikkelijke en liefelijke dingen.

[KANTTEEKENING:] Want het lichaam is een samengeketend werk, en één vorm; de gewaarwording vergemeenschap zich zooals een kracht, aan een keten met de, afzonderlijke schakels ingedragen, en zooals een vorm welke uit doorlopende ketens is samengeklonken.

Maar omdat de bedieningen, de functies, de werkkringen, en de werken de gemoederen van een ieder ingespannen houden, en deze het zijn welke door de verstrooiingen moeten worden ontspannen, aangewakkerd, en herwonnen, kan het worden gezien dat de verstrooiingen verschillen vanuit de innerlijke aandoening daarin, en dat het andere zijn indien daarin de aandoening der naastenliefde is, andere indien daarin de aandoening der alleene eer is, andere

indien de aandoening van het alleene gewin, andere indien zij alleen worden betracht om het levensonderhoud en de noodzakelijkheden des levens, andere indien alleen ter wille van den naam om gevierd te worden, of indien alleen ter wille van de jaarwedden om rijk te kunnen worden aan schatten, of om naar hun zin te kunnen leven; en verder.

Indien daarin de aandoening der naastenliefde is, dan zijn alle bovenvermelde dingen hem voor recreatie; ook schouwspelen en spelen, behalve harmonieën van muziek en zang, en alle schoonheden in velden en tuinen, en in het algemeen conversaties. Van binnen daarin blijft de aandoening des nuts, welke als zij zoo rust, allengs wordt vernieuwd. Het verlangen tot zijn functie breekt of eindigt die. Want de Heer vloeit vanuit den Hemel in die in, en vernieuwt; en eveneens geeft Hij een innerlijken zin van wellust daarin, waarvan zij die niet in de aandoening der naastenliefde zijn niets weten; Hij blaast daarin als het ware een welriekend of als het ware een zoet iets, niet doorvattelijk tenzij voor henzelf; gezegd wordt een welriekend iets, waaronder wordt verstaan het geestelijk liefelijke; en gezegd wordt een zoet iets, waaronder wordt verstaan het geestelijk verkwikkelijke; het liefelijke wordt gezegd van de wijsheid en van de doorvatting des verstande daaruit, en het verkwikkelijke wordt gezegd van de liefde en van de aandoening des wils daaruit. Bij hen die niet in de aandoening der naastenliefde zijn, zijn deze dingen niet omdat het geestelijk gemoed is toegesloten; en voor zooveel als zij terugtreden uit de naastenliefde, is het geestelijk gemoed naar het willijke als het ware met lijm opgepropt.

In hen die de aandoening van de alleene eer hebben, dit is, bij hen die de werken hunner functie alleen ter wille van den roep doen om geprezen en bevorderd te worden, zijn die verstrooiingen eender in de uitwendige dingen; zij geven zich moeite, gaan in hun werk op, doen nutten bij menigte; maar niet vanuit de liefde des nuts, maar vanuit de liefde van zich, aldus niet vanuit de liefde van den naaste, maar vanuit de liefde der glorie; zij kunnen ook een verkwikkelijke in de werken hunner functie voelen, maar het is het helsch verkwikkelijke; dit kan voor hen het hemelsch verkwikkelijke voorliegen, aangezien het een en het ander eender is in de uitwendige dingen; maar het verkwikkelijke van hen is vol onverkwikkelijke dingen, want er is niet eenige rust van animus en vrede tenzij wanneer zij denken over roep en eer, en wanneer zij geëerd en aangebeden worden; als zij niet over die dingen denken, werpen zij zich in wellusten, in dronkenschappen, in zwelgerijen, in hoererijen, in haten en wraaknemingen, en in belastingen van den naaste, indien zij niet aan de eer van hen offeren. Maar allengs, indien zij niet hooger in eeren worden verheven, krijgen zij den walg van de werkkringen, en geven

zij zich over aan lediggang, en worden zij traagheden, en na het uittreden uit de wereld worden zij demons.

In hen die de aandoening van het alleene gewin hebben, zijn die verstrooiingen ook verstrooiingen, maar vleeschelijk, van binnen geïnspireerd door het alleene verkwikkelijke van den rijkdom. Zij zijn nauwgezet, voorzichtig, ijverig, vooral zulke kooplieden en werklieden; indien zij ambtenaren zijn, gaan zij op in de werken welke van het ambt zijn, en zij verkoopen de nutten; indien rechters, zoo verkoopen zij de gerechtigheid; indien priesters, zoo verkoopen zij het heil; het gewin is voor hen de naaste; vanuit den werkkring hebben zij het gewin lief, en het gewin vanuit den werkkring. Zij die in een voornamen werkkring zijn, kunnen het vaderland verkoopen, en eveneens het leger en de burgers aan de vijanden overleveren. Waaruit blijkt hoedanig de liefde van hen is in de bovenvermelde verstrooiingen; want deze zijn vol van roof, en voor zooveel als zij de burgerlijke wetten of de publieke straffen niet vreezen, en het verlies van den goeden naam ter wille van de winsten, plunderen zij uit en stelen; zij zijn oprecht in de uitwendige dingen, maar onoprecht in de inwendige; de nutten welke zij doen in hun werkkringen en ambten, zijn voor hen verkwikkelijk en liefelijk zooals drekken het zijn voor zwijnen, muizen voor katten; zij zien de menschen aan zooals de tijger of de wolf de lammeren en schapen, welke zij indien zij kunnen, verslinden; het goede des nuts, daarvan weten zij niet dat het iets is. Het heische verkwikkelijke en liefelijke is in de verstrooiingen van hen; zij zijn zooals de ezels, welke in de weiden en velden niet eenige liefelijkheden zien, alleen om die af te grazen, hetzij het tarwe is, hetzij gerst in de aren. Maar deze dingen werden gezegd aangaande de gierigaards.

In hen echter die hun ambten alleen waarnemen om het levensonderhoud en de noodzakelijkheden des levens, voorts die ze alleen waarnemen ter wille van den naam om gevierd te worden, en die ze alleen waarnemen ter wille van de jaarwedden teneinde zich te verrijken of om naar hun zin te leven, zijn de bovenvermelde verstrooiingen de alleene nutten; zij zijn lichamelijk en zinlijk; de geesten van hen zijn onrein, begeerigheden en appetijten. De werken van hun ambt doen zij om de verstrooiingen; zij zijn beest-menschen, dooden; en de werkkringen zijn hun tot last; zij zoeken plaatsvervangers die de werken der functie doen; zij behouden slechts den naam en de jaarwedde. Als zij niet in de boven opgesomde verstrooiingen zijn, zijn zij lediggangen en traagheden; zij liggen in bed zonder andere overdenking dan hoe deelgenooten te vinden om te keuvelen, te eten, en te drinken; zij zijn openbare lasten. Alle zoodanigen worden na den dood opgesloten in werkhuizen waar zij onder

een rechter-administrateur zijn die hun dagelijks de werken aanwijst welke zij hebben te doen; en indien zij het niet doen, wordt hun geen spijs, noch kleeding, noch een bed gegeven; en dit totdat zij daartoe worden aangedreven iets nuttigs te doen. De hellen zijn vol van zoodanige werkhuizen, waarover aan het einde van dit werk een en ander. Die werkhuizen stinken, aangezien alle aangename geur vanuit het leven der geestelijke liefde is, of vanuit het leven der liefde des nuts.

* * *

Over de verbinding van de naastenliefde en het geloof werd gehandeld in de LEER VAN NOVA HIEROSOLYMA OVER HET GELOOF; voorts in de ONTVOUWING OVER DE APOCALYPS; alsmede in de ENGELLIJKE WIJSHEID AANGAANDE DE GODDELIJKE VOORZIENIGHEID; en in de ENGELLIJKE WIJSHEID AANGAANDE DE GODDELIJKE LIEFDE EN GODDELIJKE WIJSHEID. Waarvan alle dingen betrekking hebben op deze twee: I. Dat er niet een grein van geestelijk geloof is zonder naastenliefde, aangezien de naastenliefde het leven, de ziel, en het wezen des geloofs is; II. Dat hoedanig de naastenliefde is, zoodanig het geloof is; en dat het geloof hetwelk de naastenliefde voorafgaat, het geloof der erkentissen is, hetwelk het historisch geloof is, in zich de wetenschap.

Eerste Artikel

Dat het eerste der naastenliefde is tot den heer schouwen en de booze dingen als zonden schuwen.

Dat de naastenliefde of de liefde jegens den naaste is anderen het goede doen, is bekend; maar hoe iemand het goede zal doen, en aan wie, opdat de naastenliefde naastenliefde zij, zal in de volgende dingen worden gezegd. Ieder weet dat niemand het goede kan doen hetwelk in zich het goede is, tenzij uit Hem die het Goede Zelf is, of het Goede in Zich, aldus tenzij uit God; en eveneens kan ieder weten dat de mensch zoolang hij in het booze is, aldus door het booze met den duivel, niet een ander dan een onzuiver goede kan doen, hetwelk uiterlijk als goed verschijnt, maar innerlijk boos is; welk goede of pharizeïsch of een op verdienste gericht goede is; wat deze dingen betreft is het noodzakelijk dat voorafgezonden worde hoedanig de mensch zal zijn opdat het goede hetwelk uit hem voortgaat, in zich het goede zij, aldus het goede der naastenliefde. Maar dit zal gezegd worden in deze orde:

[KANTTEEKENING:] Vanuit Paulus aangaande de liefde jegens den naaste; indien het wordt gevraagd wat het eerste is, die schuwen als booze dingen, of den naaste liefhebben.

1. Dat niemand de naastenliefde kan hebben tenzij uit den Heer.
2. Dat niemand de naastenliefde uit den Heer kan hebben tenzij hij de booze dingen als zonden schuwt.
3. Dat de mensch de booze dingen als zonden moet schuwen zooals uit zich, maar nochtans uit den Heer.
4. Dat voor zooveel als iemand de booze dingen niet als zonden schuwt, hij voor zooveel daarin blijft.
5. Dat voor zooveel als iemand de zonden niet leert kennen en weet welke zij wel zijn, hij voor zooveel niet anders ziet dan dat hij zonder zonden is.
6. Dat voor zooveel als iemand de zonden leert kennen en weet welke zij wel zijn, hij voor zooveel die bij zich kan zien, die voor den Heer belijden, en boete voor die doen.
7. Dat het goede vóór de boetedoening niet het goede is, aldus ook niet de naastenliefde.

8. Bijgevolg dat het eerste der naastenliefde is tot den Heer schouwen en de booze dingen als zonden schuwen, hetgeen geschiedt door de boetedoening.

Wat het EERSTE betreft, *Dat niemand de naastenliefde kan hebben tenzij uit den Heer.* Wij noemen hier als in de volgende dingen met name alleen den Heer, omdat de Heer de Alleene God is, want Hij is de God des Hemels en der aarde, zooals Hijzelf leert. ... Hijzelf en de Vader is één zooals de ziel en het lichaam, zooals Hij eveneens zelf leert. ... Hijzelf en de Heilige Geest is dezelfde zooals het Goddelijke in Hemzelf en het Goddelijke uit Hemzelf; aldus is Hijzelf de Alleene en de Eene God, en de Goddelijke Drievuldigheid is in de Persoon van Hemzelf, en wordt de Vader, de Zoon, en de Heilige Geest genoemd. Omdat nu de algeheele Kerk en elke godsdienst wordt gegrondvest op de idee van God, en op de idee dat God één is, en deze idee er geenszins is tenzij God één is in Wezen en Persoon, en deze eenheid der drievuldigheid en drievuldigheid der eenheid er is in den Alleenen Heer, derhalve noemen wij hier nu in het begin, en daarna in de volgende dingen met name den Heer alleen. Bovendien worde gezien de LEER VAN NOVA HIEROSOLYMA OVER DEN HEER, van het begin tot het einde, voorts de ENGELLIJKE WIJSHEID AANGAANDE DE GODDELIJKE VOORZIENIGHEID, n. Dat niemand de naastenliefde kan hebben tenzij uit den Heer, is omdat onder de naastenliefde al het goede wordt verstaan hetwelk de mensch den anderen doet; en het goede hetwelk de mensch den anderen doet, is weliswaar het goede voor hen voor wie het geschiedt, maar het is niet het goede bij hem uit wien het geschiedt, tenzij het is uit God; want al het goede hetwelk in zich het goede is, en het goede der naastenliefde wordt geheeten, en hetwelk in zijn wezen het geestelijk goede is, kan niet voortvloeien uit den mensch, maar uit den alleenen Heer; want opdat het goede der naastenliefde of het geestelijk goede zij, zal de Heer in het Goede zijn, ja zelfs zal Hij het Goede zijn; want het gaat uit Hemzelf voort, en hetgeen uit iemand voortgaat, dit trekt het wezen uit hem; want het is hijzelf in het zijne; en daarom, indien niet de Heer het Goede was hetwelk de mensch den naaste doet, of, wat hetzelfde is, tenzij het goede hetwelk de mensch den naaste doet uit den Heer was, zoo zou het niet het wezen van het goede in zich hebben, maar het zou het wezen van het booze hebben; want de mensch zou in dat zijn, en de mensch in zich en in zijn eigene is niets dan het booze; dit booze moet eerst verwijderd worden, opdat het goede hetwelk voortgaat uit den mensch niet des menschen zij, maar des Heeren; de mensch is niets dan een ontvanger van het leven; hij

is niet het leven in zich, want indien hij het leven in zich was, zou hij God zijn; en daarom is de mensch niet tenzij een ontvanger van het goede, want het goede is des levens, omdat de liefde en de wijsheid het leven zijn, en het goede is der liefde, en het ware is der wijsheid; dit leven kan den mensch niet worden toegekend als van em, want de mensch is eindig en hij is geschapen, en de Heer kan Zich niet scheppen en eindig maken in een ander; zoo zou Hijzelf niet meer zijn, en zoo zou het algeheele menschelijke geslacht God zijn, en een ieder op zichzelf; en dit te denken is niet slechts onredelijk maar ook afgrijselijk; een zoodanige idee aangaande God en den mensch stinkt in de geestelijke wereld zooals een lijk. Vanuit deze dingen kan vaststaan dat er niet eenig goede hetwelk in zich goed is, en het goede der naastenliefde wordt geheeten, kan zijn uit den mensch maar uit den Heer, Die eenig en alleen het Goede zelf is, aldus in Zich het Goede. Dit brengt de Heer weliswaar voort vanuit Zich, maar door den mensch. Er is niet een ander subject door hetwelk de Heer vanuit Zich het goede voortbrengt dan de mensch. Maar nochtans heeft de Heer den mensch het vermogen gegeven hetzelfde bij zich te voelen, ja zelfs zooals uit zich, derhalve zooals het zijne, ter oorzake hiervan dat hij dat doet; want indien hij voelde dat het niet uit zich maar uit den Heer is, zou hij dat niet doen, want hij zou zich dan niet mensch gelooven, ja zelfs ook niet levend, en ten slotte nauwelijks anders dan als een automaat; en uit ondervinding weet ik dat de mensch liever zou willen sterven dan leven vanuit een ander in zich tot aan het gevoel toe; ja zelfs zou, tenzij de mensch het goede hetwelk hij doet, voelde zooals uit zich, het goede ook niet bij hem blijven, maar doorvloeien zooals water door een doorboorden zak, en alzoo zou hij ook niet tot den Hemel gevormd, dit is, hervormd en wederverwekt kunnen worden, en alzoo gezaligd leven tot in het eeuwige. Maar opdat de mensch niet vanuit dien schijn het goede of de naastenliefde welke hij den naaste doet, aan zich zou toeschrijven en alzoo zich het booze zou toeëigenen in plaats van het goede, door te gelooven dat hij vanuit zich leeft en alzoo het goede doet vanuit zich, en zich zou toekennen wat des Heeren is, heeft het den Heer behaagd hetzelfde in Zijn Woord te onthullen en hetzelfde te leeren; want de Heer zegt “Wie in Mij blijft, en Ik in hem, dezelve draagt veel vruchten; want zonder Mij kunt gij niet wat ook doen”, JOH. xv: 5; en elders. II. *Dat niemand de naastenliefde uit den Heer kan hebben tenzij hij de booze dingen als zonden schuwt.* Onder de naastenliefde wordt hier als boven het goede verstaan hetwelk de mensch den naaste doet. Den naaste het goede doen kan een ieder, zoowel de booze als de goede; maar dat doen vanuit het goede bij zich, kan niet iemand tenzij uit den Heer, en tenzij hij de booze

dingen als zonden schuwt. Dat niemand den naaste het goede kan doen vanuit het goede bij zich tenzij uit den Heer, is vlak boven getoond; dat echter niemand het kan tenzij hij de booze dingen als zonden schuwt, is omdat de Heer niet in iemand met het goede kan invloeien zoodat het opgenomen wordt, tenzij de booze dingen bij hem zijn verwijderd, want de booze dingen nemen het goede niet op maar verwerpen dat; want het is evenzoo gesteld met den mensch die in de booze dingen is, als met de duivels in de hel; bij dezen vloeit de Heer in met het goede, evangelijk zooals Hij invloeit bij de Engelen in den Hemel; maar de duivels nemen dat niet op, maar verkeeren het goede in het booze, en het ware in het valsche, want zoodanig is de vorm des levens van hen, en al hetgeen invloeit wordt verkeerd in dat wat aan den vorm gelijk is, zooals de zuivere warmte der zon wordt verkeerd in rotte en kwalijkriekende walmen als zij invloeit in gestremde urines, drekken, en lijken; evenzoo het zuivere licht der zon invloeiende in objecten in welke alle dingen ongeordend zijn, in leelijke kleuren; evenzoo de hemelsche warmte, welke het Goddelijk Goede is, en het hemelsch licht, hetwelk het Goddelijk Ware is, bij den mensch wiens vorm des levens is verkeerd en tegenovergesteld aan den hemelschen vorm.

Daaruit blijkt dat zoolang de mensch niet de booze dingen als zonden schuwt, hij niet anders kan dan de booze dingen liefhebben; en de liefde bij een ieder maakt den vorm des levens van hem. Hij is vergelijkenderwijs zooals een boom, welke indien hij boos is, evenzeer de warmte en het licht uit de zon opneemt als een goede boom; maar nochtans kan hij niet vruchten voortbrengen dan die aan zijn vorm gelijk zijn, en dus booze; en zij zijn vergelijkenderwijs zooals boosaardige en schadelijke kruiden, welke evangelijk het leven van hun plantengroei trekken vanuit de warmte en het licht der zon zooals de goede en nuttige kruiden, en nochtans niet iets anders kunnen voortbrengen dan hetgeen overeenkomt met hun vorm. Ieder mensch is de vorm van zijn liefde; niet iets anders vormt den mensch naar het geestelijke van hem, dan de liefde; indien hij de booze dingen liefheeft, wordt hij een helsche vorm; indien hij echter de goede dingen liefheeft, wordt hij een vorm van het goede, welke de hemelsche vorm is; hieruit blijkt dat tenzij de mensch de booze dingen als zonden schuwt, de vorm des gemoeds van hem naar de geestelijke dingen een helsche vorm wordt, welke in zich niet eenig goede uit den Heer opneemt, bijgevolg ook niet eenig goede hetwelk in zich het goede is, voortbrengt. De Heer kan het goede door ieder mensch voortbrengen, en Hij kan het booze hetwelk de booze mensch voortbrengt, in het goede verkeeren; Hij kan den boozen mensch aansporen om het goede te doen ter wille van zich en van

de wereld, maar dan vloeit de Heer niet in het booze van den mensch zelf in, maar rondom dat in de peripherieën van hem, aldus in het uitwendige van hem, door hetwelk de mensch zooals goed wil verschijnen; en daarom is dat goede slechts aan de oppervlakte goed, maar aan den binnenkant boos; het is bij de huichelaars zooals verguld drek, zoodat men nauwelijks anders gelooft dan dat het zuiver goud is; maar nochtans wordt indien het bij een neusvleugel van scherpe gewaarwording wordt gebracht, de walm vanuit den drek ervan doorvat. Maar deze dingen werden ten volle getoond in de LEER DES LEVENS VOOR NOVA HIEROSOLYMA, in het artikel waar werd aangetoond dat voor zooveel als de mensch de booze dingen als zonden schuwt, hij voor zooveel de goede dingen doet niet uit zich, maar uit den Heer, n. 15-31; aan welke dingen ik dit alleen zal toevoegen dat ieder dit vanuit den alleenen algemeenen invloed vanuit den Hemel kan zien. Neem wien gij ook maar wilt, hetzij een huisbediende, hetzij een boer, hetzij een werkman, hetzij een scheepskapitein, hetzij een handelaar, als hij slechts eenig redelijke heeft, en zeg alleen dat wie het booze haat het goede doet, en zij zullen klaar zien; en omdat zij weten dat al het goede uit God is, zeg: Voor zooveel als de mensch het booze haat omdat het tegen God is, voor zooveel doet hij het goede uit God; en zij zullen zien; doch zeg eendere dingen aan iemand die zich in het alleene geloof heeft bevestigd, en dan tegelijk daarin dat niemand het goede kan doen uit zich, en hij zal niet zien; want de valsche dingen hebben het redelijk gezicht of het verstand van den laatstgenoemde toegesloten, echter niet van die.

III. *Dat de mensch de booze dingen als zonden moet schuwen zooals uit zich, maar nochtans uit den Heer.* Wie die het Woord gelezen heeft, en die godsdienst heeft, weet niet dat de booze dingen zonden zijn? Dit leert het Woord van het begin tot het einde, en dit is het al van den godsdienst. De booze dingen worden zonden genoemd daarvandaan dat zij tegen het Woord zijn, en tegen den godsdienst. Wie weet niet dat niemand de booze dingen als zonden kan schuwen tenzij zooals uit zich? Wie kan anders boete doen? Zegt hij niet bij zichzelf: Dit wil ik niet, van dit te doen zal ik aflaten, ja zelfs zal ik wanneer het terugkomt, met dat strijden en dat overwinnen? Maar nochtans spreekt aldus niemand bij zich tenzij hij in God gelooft; wie niet in God gelooft, rekent het booze niet voor zonde, strijdt aldus niet tegen dat, of veeleer voor dat; maar wie in God gelooft, zegt ook bij zich: Uit God zal ik dat overwinnen en hij smeekt en hij verkrijgt; dit wordt niet aan iemand ontzegd, maar het wordt gegeven, omdat de Heer in het aanhoudend streven is, vanuit Zijn Goddelijke Liefde, om den mensch te hervormen en weder te verwekken,

aldus om hem te zuiveren van de booze dingen en dat voortdurend streven des Heeren wordt dan daad wanneer de mensch hetzelve ook wil en daarnaar streeft; zoo en niet anders neemt de mensch de macht op van de booze dingen te wederstaan, en tegen die te strijden; eerder neemt hij niet op maar verwerpt; dit dus is de booze dingen als zonden schuwen zooals uit zich maar nochtans uit den Heer. Maar over deze zaak worde ook gezien de LEER DES LEVENS VOOR NOVA HIEROSOLYMA, n. 101-107; aan welke dingen ik dit zal toevoegen: Zeg tot een mensch van gezonde rede: Geloof slechts dat Christus, de Zoon Gods, u uit de hel heeft verlost, en zoo uit al het booze, en smeeke tot God den Vader opdat Hij u deswege de zonden vergeve, en Hij zal vergeven, en dan zult gij het niet noodig hebben de booze dingen als zonden te schuwen zooals uit u; kunt gij wat ook uit u? wat dan zooals uit u? En neem een steentje en een houtje van den grond in de hand, en zeg tot hem: Tot de rechtvaardiging en de zaliging kunt gij niet meer dan dit steentje en dit houtje. Doch de mensch van gezonde rede zal antwoorden: Ik weet dat ik niets kan vanuit mij, maar nochtans zal ik boete doen voor de booze dingen; dit heeft de Heer zelf geleerd, dit de Apostelen van Hem, dit Paulus, dit het Woord, dit elke godsdienst. Zal ik dan door boete te doen niets doen zooals uit mij? Dan zal worden gezegd: Wat zult gij doen wanneer gij niets kunt? Doe indien gij wilt; ik voor mij, doe boete door het geloof, en het geloof zonder de werken zaligt. Maar de mensch van gezonde rede zal antwoorden: Gij dwaalt, meester; de Heer heeft mij geleerd te doen, en Hij heeft mij geleerd te gelooven; voor u zij het het geloof; voor mij zullen het zijn het geloof en tevens de werken; ik weet dat de mensch na den dood rekenschap heeft te geven van zijne werken, en dat ieder zooals hij doet ook gelooft.

iv. *Dat voor zooveel als iemand de booze dingen niet als zonden schuwt, hij voor zooveel daarin blijft.* De mensch werd geschapen in het beeld en in de gelijkenis Gods, en gemaakt opdat hij een ontvanger zij van de liefde en de wijsheid des Heeren; maar omdat hij niet een ontvanger wilde zijn, maar de liefde zelve en de wijsheid zelve, aldus aan God gelijk, verkeerde hij derhalve zijn vorm en keerde hij zijn aandoeningen en denkingen af van den Heer tot zich, en ving hij aan zich meer dan den Heer lief te hebben, ja zelfs te vereeren, en zoo heeft hij zich van den Heer vervreemd, en achterwaarts van Hem geschouwd, en zoo het beeld en de gelijkenis Gods bij zich verdraaid, en dat gemaakt tot een beeld en gelijkenis der hel. Dit wordt daarmede aangeduid dat hij heeft gegeten van den boom der wetenschap van het goede en het booze; door de slang waaraan hij heeft gehoorzaamd, wordt het zinlijke aangeduid hetwelk het laatste van den natuurlijke mensch is, en de

begeerte van hem; dat zinlijke des menschen heeft omdat het in de wereld uitstaat en daaruit zijn objecten opneemt, de dingen welke der wereld zijn, lief; en indien aan dat de heerschappij wordt gegeven, trekt dat het gemoed af van de objecten des Hemels, welke de goede dingen der liefde en de ware dingen der wijsheid zijn, in zich Goddelijk; vanuit dezen oorsprong is het dat de mensch naar zijn eigene niets dan het booze is, en dat hij in dat uit de ouders wordt geboren; maar opdat hij niet derhalve verga, is uit den Heer in de middelen voorzien, welke zijn tot den Heer schouwen en erkennen dat uit Hem al het goede der liefde en al het ware der wijsheid is, en uit hemzelf niets; zoo keert hij zijn vorm om door van zichzelf af te keeren en tot den Heer te keeren; en zoo komt hij terug tot den staat in welchen hij geschapen werd, en welke, als gezegd werd, is geweest dat hij een ontvanger was van het goede en ware uit den Heer, en volstrekt niet uit zichzelf; en omdat het eigene des menschen door die verdraaiing louter boos is geworden, is het andere middel ter herwinning van het beeld Gods, de booze dingen als zonden schuwen; want indien hij de booze dingen niet als zonden schuwt, maar slechts als schadelijk, schouwt hij nochtans niet tot den Heer maar tot zichzelf, en zoo blijft hij in den verkeerden staat; als hij echter de booze dingen als zonden schuwt, schuwt hij die omdat zij tegen den Heer zijn, en tegen de Goddelijke wetten van Hem, en dan smeekt hij tot den Heer om hulp en om de macht van die te weerstaan, welke afgesmeekte macht nooit wordt ontzegd; door deze twee middelen wordt de mensa van de hem medegeboren booze dingen gezuiverd; en daarom kan hij, indien hij die twee middelen niet omhelst, niet anders dan blijven hoedanig hij geboren werd; niet kan hij van de booze dingen gezuiverd worden indien hij alleen schouwt tot God en bidt; want dan gelooft hij nadat hij gebeden heeft, dat hij gansch en al zonder zonden is, of dat zij vergeven zijn, waaronder hij verstaat dat zij zijn weggenomen. Doch zoo blijft hij nochtans daarin; en daarin blijven is die vermeerderen; want zij zijn gelijk als een ziekte die alle dingen om zich heen wegyreet en doet afsterven; ook worden de booze dingen niet verwijderd door die alleen te schuwen, want zoo schouwt hij tot zich, en daardoor bevestigt hij den oorsprong van het booze, welke was dat hij zichzelf achterwaarts van den Heer heeft afgekeerd en tot zichzelf toegekeerd.

v. Dat voor zooveel als iemand de zonden niet leert kennen en weet welke zij wel zijn, hij voor zooveel niet anders ziet dan dat hij zonder zonden is. Elk mensch heeft zijn eigene lief, zoowel het vuillijk eigene als het verstandelijk eigene; het willijk eigene is het booze, en het verstandelijk eigene is het valsche vanuit dat booze; aldus is het het valsche van het booze; en omdat elk mensch zijn eigen

dingen liefheeft, heeft hij aldus het booze en het valsche ervan lief, en omdat al hetgeen geliefd wordt ook verkwikkelijk is, weet hij derhalve niet anders dan dat het booze bij hem het goede is, en dat het valsche ervan het ware is; want al datgene wordt goed genoemd hetwelk verkwikkelijk is. Vanuit deze dingen kan voor het eerst worden gezien dat tenzij de mensch de zonden leert kennen en weet welke zij wel zijn, hij voor zooveel niet anders ziet dan dat hij zonder zonden is. Maar omdat de mensch zijn booze en het valsche van dit liefheeft, omdat hij het eigene liefheeft, kan hij niet weten wat het booze en vandaar wat het valsche is uit zichzelf, maar hij zal het zien ergens anders vandaan; hij zal het zien vanuit de geboden van den godsdienst, waarvan alle betrekking hebben op de tien geboden van den Dekaloog; en indien hij deze geboden uit den animus verwerpt, kan hij geenszins anders zien dan dat hij zonder zonden is; en dan, omdat hij vanuit de kindsheid is ingewijd in den eeredienst Gods, en vanuit de Leer der Kerk weet dat hij een zondaar is van den eersten oorsprong en daarop van geboorte aan, vangt hij aan te belijden dat hij een zondaar is; maar nochtans, omdat hij niet weet wat zonde is, gelooft hij toch dat hij niet een zondaar is. Ik heb eenigen hooren zeggen dat zij zondaren zijn, dat zij in zonden van elk geslacht zijn uit ontvangenis en uit geboorte, dat niets ongerepts van hoofd tot voetzool bij hen is, en meer dergelijke dingen; en omdat zij niet wisten wat zonde is, wisten zij niet dat de liefde van zich en de trots de hoofden van alle zonden zijn; zij wisten niet dat haten en wraaknemer indien men niet als een halfgod wordt geëerd en vereerd, een zonde is; ook niet dat den naaste lasteren uit vijandschap, en dus valsch tegen hem getuigen, een zonde is; ook niet dat iemand met woorden en daden bedriegen, een zonde is; ook niet dat een ander bij zich vergeleken verachten, hem zijne goede dingen benijden, naar die begeerig zijn, een zonde is; voorts verdienste stellen in alle dingen van den eeredienst Gods, zoowel in het geloof als in de naastenliefde, een zonde is; behalve tallooze andere dingen; ik heb van hen gehoord dat zij niet hebben geweten dat zoodanige dingen zonden zijn, ja zelfs ook niet iets, hoedanig het ook zij, hetwelk iemand denkt en niet spreekt, en hetwelk iemand wil en niet doet. Door die onwetendheid zeide hij dat hij niet wist dat hij een zondaar is; en indien ik het ben, zeide hij, ben ik daarvan gezuiverd wanneer ik heb gebeden dat ik mijne zonden niet weet, o God, vergeef Gij die; doch dezelfde heeft, toen hij zich heeft onderzocht, hetgeen is geschied in de wereld der geesten, bemerkt dat de zonden van hem in zulk een aantal waren, dat hij die niet kon uitspreken, en eveneens dat hij het gekund zou hebben indien hij die had willen leeren kennen en weten; maar hij zeide dat hij dit niet heeft gewild, omdat hij zoo ook zou aflaten van

die te denken en te willen, hetgeen zou zijn tegen het verkwikkelijke van zijn leven handelen. Hieruit blijkt nu dat voor zooveel als iemand de zonden niet leert kennen en weet welke zij wel zijn, hij voor zooveel niet anders ziet dan dat hij zonder zonden is.

VI. *Dat voor zooveel als iemand de zonden leert kennen en weet welke zij wel zijn, hij voor zooveel die bij zich kan zien, die voor den Heer belijden, en boete voor die doen.* Dit volgt vanuit de dingen welke nu werden gezegd. Opdat de mensch zie welke de zonden wel zijn, was derhalve het eerste des Woords de Dekaloog, en is derhalve de Dekaloog eveneens de samenvatting van alle dingen des Woords; en daarom wordt hij de Tien Woorden geheeten, en door de Tien Woorden worden alle ware dingen in samenvatting aangeduid, en derhalve zijn eendere geboden bij alle naties in het heelal, bij welke godsdienst is; en de mensch die weet dat zij de Goddelijke wetten zijn, en derhalve dat wie tegen die handelt tegen God handelt of zondigt, kan den Goddelijken invloed opnemen, en dan ook den wil of het streven zooals uit zich dat hij van die wil aflaten en boete doen. De belijdenis van zijn zonden voor den Heer maakt de verbinding met Hem, en de opneming van den invloed uit Hem; en dan doet de Heer hetzelfde, doch nochtans geeft Hij den mensch het doen zooals uit zich; anderszins zou de mensch niet doen; dan werkt de Heer in hem door binnensten tot aan buitensten, en verwijderd Hij de begeerigheden, welke de wortels van het booze zijn; dit kan de mensch zelf uit zich niet; de mensch uit zich werkt niet dan in buitensten, en evenwel maken de binnensten die dingen; en daarom, indien de mensch die uit zich verwijderde, blijven zij, nochtans.

VII. *Dat het goede voor de boetedoening niet het goede is, aldus ook niet de naastenliefde.* De mensch voor de boetedoening is in het booze, hij is louter het booze, want hij is een vorm van het booze en een beeld der hel; door de boetedoening echter wordt het booze verwijderd en het goede ingeplant; vanuit welke dingen volgt dat het goede voor de boetedoening niet het goede is; het goede voor de boetedoening geschiedt niet uit den Heer, maar uit den mensch; en daarom heeft het niet het wezen van het goede maar het wezen van het booze van binnen in zich, hoezeer het ook in zijn vorm uiterlijk zooals het goede verschijnt. Dit wordt niet onderkend in de wereld, maar duidelijk na den dood. Het wordt gehoord vanuit den klank zelf der spraak, ja zelfs wat voor booze daarin wel is, hetzij het bedriegelijke, hetzij het afgunstige, hetzij het snoevende, hetzij het hoogmoedige, hetzij het lasterlijke, hetzij het huichelachtige, ja zelfs hetzij het naar verdienste uitgaande; alle woorden der spraak klinken vanuit het booze hetwelk daarin is; en het schouwt eenig en

alleen zichzelf. Doch het goede na de boetedoening is iets gansch anders; het is het volle goede, open uit den Heer zelf, het is beminnelijk, het is onschuldig, het is aangenaam, hemelsch; de Heer en de Hemel is daarin; het goede zelf is daarin; het is levend, gevormd uit de ware dingen; al wat is vanuit het goede, in het goede, en tot het goede, is niet dan eenig nut voor den naaste, en vandaar is het van dienst zijn; in iedere ademhaling verwijderd hij zich en zijn eigene, aldus het booze; de vorm ervan is zooals de vorm van een bekoorlijke en schoon gekleurde bloem, welke opglanst uit de stralen der zon. En daarom ook zijn bij hen die in het goede zijn, vormen welke nooit begrepen kunnen worden door den natuurlijken mensch; zij kunnen niet geschilderd worden, noch kunnen zij beschreven worden; die vormen zijn de vormen van het goede. Naar waarheid wordt gezegd dat zij de vormen van het goede zijn; maar de vorm zelf zijn de ware dingen, doch het leven ervan is het goede der liefde; want het goede stelt de ware dingen in den vorm welke met hetzelfde strookt, en het maakt al het ware ervan levend. Zoodanig is het goede na de boetedoening.

VIII. *Bijgevolg dat het eerste der naastenliefde is tot den Heer schouwen en de booze dingen als zonden schuwen, hetgeen geschiedt door de boetedoening.* Wie verstaat niet dat de mensch eerst van de booze dingen gezuiverd moet worden, voordat hij het goede kan doen hetwelk het goede is? Moet de beker niet gezuiverd worden; en tenzij hij gezuiverd wordt, trekt de wijn niet vanuit het vuil ervan den smaak? En moet niet de schotel gezuiverd worden voordat de spijs daarop wordt gedaan? Want indien de innerlijke dingen des schotels louter vuilnissen zijn, zijn dan de spijzen niet ter verafschuwing? Kan eenig zuivere vanuit den Hemel in den mensch invloeiën, als hij niet dan onzuiver en onrein is; moeten niet eerst de onzuivere en de onreine dingen verwijderd worden? Vul uw slaapkamer met drekken, en zal het gansche huis dan niet afschuwelijk stinken? Kan iemand binnentreden? Indien iemand binnentreedt, zegt hij niet: Ik kan niet, en keert zich van het huis af, zeggende dat dit voor de zwijnen is? En daarom moet, vooraleer de Heer met het goede kan invloeiën, het booze verwijderd worden; want eerder invloeiën is een gevaar, want het wordt verkeerd in het booze en vermeerderd het; derhalve is het eerste het booze verwijderen, en daarna het invloeiën met het goede en dit werken door den mensch; wie verzoekt dat hij het goede doe uit den Heer voordat het booze door de boetedoening werd verwijderd, of tenzij hij de booze dingen als zonden schuwt, hij verzoekt onmogelijke dingen, en zoodanige dingen welke hem erger zullen maken, aangezien het goede wordt verkeerd in het booze bij den booze, en zoo wordt het goede geprofaneerd.

Dat het booze eerst verwijderd moet worden, blijkt duidelijk uit de geboden van den Dekaloog; wie die een mensch wil dooden, of hem haat, heeft hem lief? Wie hoereert met de echtgenoot van een ander, heeft den naaste niet lief; wie steelt en den naaste bedriegt, heeft hem niet lief; wie den naaste lastert, heeft hem niet lief; wie die dingen zal begeeren welke des naasten zijn, heeft hem niet lief; en daarom moeten die booze dingen eerst verwijderd worden; en naar gelang die dingen verwijderd worden, voor zooveel wordt de naaste geliefd. Over deze dingen zegt Paulus aldus:

Maar het wordt gevraagd of de liefde jegens den naaste het eerste zal zijn, ofwel die booze dingen schuwen het eerste zal zijn. Ieder kan zien dat die booze dingen schuwen het eerste zal zijn; zal de mensch, omdat hij in het booze geboren is, dan niet boete doen?

II. Dat het tweede der naastenliefde is den naaste het goede doen.

JESAJA, hoofdstuk 1; en over den beker en den schotel welke eerst van binnen gezuiverd moeten worden.

Dat zij indien zij niet gezuiverd worden, nochtans uiterlijk goed schijnen; dat dit het pharizeïsche is, of het huichelachtige, ofwel een zeker natuurlijke in hetwelk niet het geestelijke is, aldus een onecht goede; en indien het geschiedt om het heil, is het een op verdienste gericht goede. Maar deze dingen moeten worden belicht in deze orde:

1. Dat den naaste het booze niet willen doen is hem liefhebben.
2. Dat den naaste het goede willen doen is hem liefhebben.
3. Dat voor zooveel als de mensch den naaste niet het booze wil doen, hij hem voor zooveel het goede wil doen vanuit de naastenliefde, en niet omgekeerd.
4. Dat daaruit volgt dat het eerste der naastenliefde is tot den Heer schouwen en de booze dingen als zonden schuwen; en dat het tweede der naastenliefde is den naaste het goede doen.

1. *Dat den naaste het booze niet willen doen is hem liefhebben.* Want wie den ander liefheeft, doet hem niet het booze; ook Paulus zegt dat wie den naaste liefheeft, het gebod van den Dekaloog bewaart; hij wil niet dooden, hij wil niet hoereeren met de echtgenoot van den ander, hij wil niet stelen, hij gedraagt zich niet als valsche getuige; en daarom zegt hij dat de volheid der wet de naastenliefde is. Maar het wordt gevraagd wat het eerdere en wat het latere is; of het eerdere is den naaste liefhebben, en vanuit die liefde die dingen niet doen, dan wel of het eerdere is die booze dingen uit zich verwijderen, en zoo den naaste liefhebben. Dit is duidelijk dat wie den naaste liefheeft, die dingen niet doet. Maar het wordt gevraagd, hoe kan iemand den naaste liefhebben? Kan hij het voordat hij die booze dingen schuwt, en daartegen strijdt? Het schijnt alsof die liefde zelf strijdt; en zij strijdt, maar niet vooraleer hij daarin is; maar dat hij in die liefde niet kan komen tenzij hij eerder die booze dingen verwijdert, kan daaruit vaststaan dat ieder mensch vanuit geboorte in booze dingen van elk geslacht is, dat hij niet naar iets anders begeerig is dan naar hetgeen boos is, en dat hij, indien hij niet boete daarvoor doet, daarin blijft; en daarom staan die booze dingen in den weg, zoodat hij niet vanuit die geestelijke liefde den naaste kan liefhebben; en daarom zegt Paulus ook dat het vleesch tegen den geest is, en dat het vleesch met zijn begeerigheid gekruisigd moet worden, en dat de mensch

zoo geestelijk en een nieuw kreatuur wordt; daarvandaan kan het worden gezien dat voor zooveel als de mensch het vleesch kruisigt, hij voor zooveel in den geest leeft; daar dus de mensch zoodanig is vanuit geboorte, volgt dat de geest van hem den naaste niet kan liefhebben tenzij hij zijn vleesch kruisigt, hetgeen geschiedt door de boetedoening; en voor zooveel als hij dit doet, voor zooveel heeft hij vanuit den geest, dit is, innerlijk, den naaste lief; en dat den naaste eerder vanuit het hart liefhebben, tegen de natuur des menschen is. In de Christelijke wereld geldt het geloof dat wie geloof heeft den naaste liefheeft; maar dat geloof is een dwaalgeloof; niet kan iemand een geloof hebben in hetwelk eenig levende is, tenzij hij de booze dingen als zonden schuwt, ja zelfs voor zooveel als hij die schuwt. Uit deze dingen nu blijkt dat *het eerste der naastenliefde is niet den naaste het booze doen*, want niet den naaste het booze doen is strijden tegen de booze dingen bij zich, en boete voor die doen; en dat *het tweede der naastenliefde is den naaste het goede doen*. Iemand kan vanuit het beginsel dat het Christelijk is den naaste niet het booze te doen, het ook niet doen; doch wie vanuit dat beginsel alleen den naaste niet het booze doet, en hem het goede doet, heeft hem nochtans niet lief; maar hij doet hem het booze niet vanuit de gehoorzaamheid aan de Goddelijke wet, en niet vanuit de aandoening der liefde jegens den naaste; van deze aandoening weet niet iemand, maar wie de booze dingen als zonden schuwt, dit is, wie de booze dingen niet liefheeft; die komt in de aandoening van die liefde. Want iets anders is vanuit de gehoorzaamheid niet het booze doen maar het goede doen, en iets anders is vanuit de aandoening der liefde jegens den naaste hem niet het booze doen, maar hem het goede doen. Het verschil is zooals tusschen de nachtelijke warmte en het nachtelijk licht vanuit de maan en de sterren, en tusschen de dagwarmte en het daglicht vanuit de zon; in de gehoorzaamheid is niet de warmte dier liefde, noch is het licht dier liefde; maar in de aandoening is het; want de aandoening der liefde is de warmte; en daarom zijn ook zij die vanuit de gehoorzaamheid het goede hebben gedaan, in de laatsten des Hemels, en in een licht en een warmte zooals van de maan; ook het licht des verstands van hen is schaduwig; zij zien niet eenige geestelijke ware dingen in het licht. Het onderscheid is ook dat wie het goede doen vanuit de gehoorzaamheid, hetzelfde doen vanuit de vrees voor straf, en alzoo eveneens aflaten van de booze dingen te doen; maar wie vanuit de aandoening het goede doen, die doen het niet vanuit de vrees voor straf; ja zelfs zijn wie vanuit de gehoorzaamheid het goede doen, natuurlijk; doch wie het vanuit de aandoening doen, zijn geestelijk; voorts zijn wie het goede doen vanuit de gehoorzaamheid zij die worden hervormd, het gaat

ook vooraf; doch wie het doen vanuit de aandoening, worden wederverwekt; dit volgt in de orde. Al diegenen die hebben geloofd dat de mensch wordt gezaligd door het alleene geloof, indien zij Christelijk leven, door te belijden dat zij zondaren zijn, en die zich niet hebben onderzocht, doen het goede vanuit de gehoorzaamheid, en niet vanuit de aandoening; ja zelfs weten zij ook niet wat ook aangaande het geloof, noch aangaande de liefde, noch aangaande God, behalve hetgeen zij van den prediker hooren; nochtans doen zij wel. Wie vanuit de gehoorzaamheid het goede doen, die gaan voor in de weldaden, welke zijn den armen geven, den behoeftigen bijstaan, en giften geven voor tempels en hospitalen; en zij kunnen niet anders dan in die dingen verdienste stellen; noch verstaan zij het Woord anders, waar gezegd wordt dat zij loon zullen hebben; noch weten zij dat de aandoening zelf van het goede met de verkwikkelijke dingen ervan het loon is.

De aandoening zelf der liefde is zooals een vlam, vanuit welke het licht is in de ware dingen; de oorzaak is dat de Heer invloeit in de aandoening des menschen, en het licht geeft; ook verschijnt de liefde in de geestelijke wereld vanuit de verte als een vlam; somtijds alsof vlammen nederdalen vanuit den Hemel, welke de aandoeningen van het goede en ware zijn, aldus verschijnende. Het is zooals wie den koning, den magistraat, en den officier eert volgens de wetten der ondergeschiktheid, en zoo de overigen; en dan heeft hij hem niet innerlijk lief; deze heeft hem lief die in hem ziet.

XII. Dat niet de kerk is waar niet het ware des geloofs is, en niet de godsdienst waar niet het goede des levens is.

De Kerk en de godsdienst maken één zooals het ware en het goede; en omdat het ware is des geloofs en het goede is der naastenliefde, maken zij één zooals het geloof en de naastenliefde; en opdat het nog klaarder worde verstaan, zij maken één zooals het verstand en de wil. Het is bekend dat de mensch goed kan verstaan en nochtans niet goed willen, en dat hij de ware dingen kan verstaan en die vandaar spreken, en nochtans niet vanuit willen die doen; doch wanneer hij wil zooals hij verstaat, en doet zooals hij spreekt, dan maken de wil en het verstand bij hem één. Het is het eendere met de Kerk en met den Godsdienst; de Kerk is Kerk vanuit de Leer van haar; en de Godsdienst is Godsdienst vanuit het leven volgens de Leer; en de Leer zal zijn vanuit de ware dingen, en het leven zal zijn vanuit de goede dingen. Maar opdat deze dingen in klaarder licht komen, moeten zij in orde worden ontvouwd:

1. Dat alle ware dingen des geloofs in de Kerk zijn vanuit het Woord.
2. Dat de ware dingen des geloofs welke vanuit het Woord zijn, leeren wat geloofd moet worden en wat gedaan moet worden opdat de mensch het eeuwig leven deelachtig worde.
3. Dat Kerk wordt gezegd vanuit de Leer, en Godsdienst vanuit het leven volgens die.
4. Dat bij hen die zijn in een geloof gescheiden van de naastenliefde zoowel naar Leer als naar leven, niet de Kerk is, noch de Godsdienst.

IV. Dat de naaste geliefd moet worden volgens het geestelijk goede van hem, en het zedelijk, het burgerlijk, en het natuurlijk goede daaruit; bijgevolg dat de naaste die geliefd moet worden, in den geestelijken zin het goede is.

1. Dat de mensch niet mensch is vanuit het aangezicht en het lichaam, maar vanuit het goede des wils van hem.
2. Dat wanneer het goede des wils van den mensch wordt geliefd, de mensch zelf wordt geliefd.
3. Dat de mensch mensch is vanuit het geestelijk goede van hem, en niet vanuit het zedelijk, het burgerlijk, en het natuurlijk goede gescheiden van het geestelijk goede.
4. Dat hoedanig het geestelijk goede van den mensch is, zoodanig het zedelijk, het burgerlijk, en het natuurlijk goede van hem is, omdat deze drie goeden vanuit dat alleen hun leven trekken.
5. Bijgevolg, dat de naaste die geliefd moet worden, in den geestelijken zin het goede is.

Opm.: Dat het geestelijk goede het goede der naastenliefde is, aldus de Heer, de Hemel, en de Kerk bij hem; omdat de mensch zoodanig is in de afgeleide goede dingen.

III. Dat de naaste die geliefd moet worden, in den natuurlijken zin is de medeburger, is het gezelschap, kleiner en grooter, is het vaderland, en is het menschelijk geslacht.

Orde en Rangschikking

1. Dat het eerste der naastenliefde is tot den Heer schouwen en de booze dingen schouwen omdat zij zonden zijn, hetgeen geschiedt door de boetedoening.
2. Dat het tweede der naastenliefde is de goede dingen doen omdat zij nutten zijn.
3. Dat de naaste in de geestelijke idee het nut is, en dat het nut is het goede der naastenliefde, het burgerlijk goede in den burgerlijken staat, en het geestelijk goede; en dat de objecten der naastenliefde in den strikten zin zijn de mensch in het afzonderlijke, in den breederen zin het gezelschap, in den nog breederen het vaderland, en in den breedsten het menschelijk geslacht; en dat deze dingen de naaste zijn.

[KANTTEEKENING:] De Kerk.

Dat de mensch het subject der naastenliefde is, en hoedanig het subject is zoodanig is de naastenliefde van hem welke hij uitoefent.

4. Dat de naastenliefde zelf is, oprecht, gerecht, en getrouw handelen in elk werk dat van iemands werkkring is, en dat de mensch daardoor naastenliefde wordt.
5. Dat de teekenen der naastenliefde alle dingen zijn welke van den eeredienst zijn.
6. Dat de weldaden der naastenliefde alle goede dingen zijn welke de mensch die naastenliefde is, buiten zijn werkkring vanuit het vrije doet.
7. Dat de plichten der naastenliefde alle dingen behalve de bovengenoemde zijn, welke de mensch behoort te doen.
8. Dat de verstrooiingen der naastenliefde de verschillende verkwikkelijkheden en liefelijkheden des lichaams en der zinnen ervan zijn.
9. Dat de naastenliefde niet de naastenliefde is zonder het geloof, en dat het geloof ook niet het geloof is zonder de naastenliefde; en dat zij één zijn zooals het wezen en de vorm.

10. Dat hoedanig de naastenliefde is, zoodanig het geloof is; en dat het geloof hetwelk de naastenliefde voorafgaat, het geloof der erkenenis is, hetwelk het historisch geloof is, in zich de wetenschap.
11. Dat in de naastenliefde de verbinding is van den mensch met den Heer, en van den Heer met den mensch.
12. Dat de naastenliefde, of de liefde jegens den naaste, ook de liefde in den Heer is.

